

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 1, Mars 2023

Inre säkerhet

The world may change. **World class doesn't.**

In today's changing world, we face technological, financial and logistical challenges that conventional thinking just won't match.

It takes innovative, pragmatic thinking to push boundaries and develop clever solutions.

We call it the thinking edge.

www.saabgroup.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890. Utges av Allmänna Försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Elisabeth Nilsson

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson

E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Johanna Gårdmark, Gunilla Herolf, Tommy Jeppsson, Bo Jifält, Stefan Ring, Olle Schylander och Anna Wieslander.

Grafisk design och tryck:

ClearDesign.se

Nästa nummer:

13/6 2023

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidskriften tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 300 SEK.

Pris t o m 25 år: 100 SEK.

Bankgiro 482-8885 eller

Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

AFF:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm

Telefon: Kanslichefen Olle Schylander

070-302 77 20

E-post: aff@aff.a.se

www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild: Kriminaliteten har nått en omfattning som innebär ett hot mot samhällsordningen. Foto: Photo Spirit / Shutterstock.

Onormal normalitet

Det går snart inte en dag utan att nyhetsprogrammen har nya inslag som handlar om skjutningar, sprängningar och andra grova våldsbrott. Under fjolåret nåddes nya rekordnivåer avseende döds-skjutningarna och innevarande år har inte inletts positivt vare sig då det gäller skjutningarna eller sprängningarna. Brottsslingarna visar en tendens att bli yngre och vi är nu nere i de yngre tonåren där fjorton- och femtonåringar med ett omfattande brottsregister, vad gäller grövre brott, ställs inför rätta.

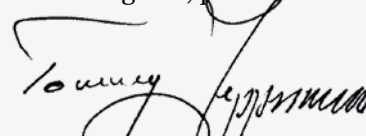
Statens kärnuppgift är att skapa trygghet och säkerhet för dem som lever i Sverige mot aggression som riktas mot oss från antagonistiska aktörer. Dessa finns utanför landets gränser liksom inom riket. Brist på säkerhet innebär ett hot mot ett positivt samhällsbyggande liksom mot medborgarnas välfärd.

Landets inre säkerhet och trygghet bygger på att staten genom sina säkerhetsskapande organ, polisen och domstolsväsendet, i samverkan med bl a de sociala myndigheterna, klarar av att skapa denna säkerhet och trygghet. Detta utgör plattformen för medborgarnas tilltro till att Sverige fungerar som demokratisk rättsstat. Nuläget är att den organiserade brottsligheten, genom att identifiera samhällets svagheter, utgör en mycket stor utmaning mot just säkerheten och tryggheten. Tendenser till det som brukar karakteriseras som en förgrovnings av samhället är skönjbara. Om inte påvisbara och positiva resultat uppnås finns en betydande risk för att människors tilltro till myndigheterna påverkas mycket negativt.

Det svenska samhälle, som för inte så länge sedan hade karaktären av lugn stabilitet och var en förebild för omvärlden i dessa avseenden, har förbytts i sin motsats. Säkerhet och trygghet i meningen att kunna röra sig fritt närhelst på dygnet, liksom att hemmet, skolan och arbetsplatsen är en "fredad zon," gäller inte längre.

Konsekvensen av det som beskrivits är att den för staten Sverige negativa utvecklingen måste brytas, vilket betyder att de krafter som står bakom denna utveckling måste besegras. Det innebär att staten tydligt måste visa att det är den som sätter agendan, och gärningspersonen bör inte vara den som står i fokus, utan det är brottsoffrets rätt till upprättelse som bör vara i förgrunden. Det måste kosta att vara kriminell och därmed delaktig i hotet mot samhällets rättsordning liksom mot liv, hälsa och egendom.

Kampen mot brottsligheten är ingen "quick fix". Detta gäller oaktat om det rör sig om den kriminalitet som enbart verkar inom landet, eller den som är gränsöverskridande och/eller samarbetar med en antagonistisk statlig aktör. Givetvis behöver omedelbara åtgärder vidtas, samtidigt som att det är de långsiktiga, uthålliga, målmedvetna och kraftfulla åtgärderna som kommer att ge det välbehövliga och, av människorna i Sverige efterlängttade, positiva resultatet.

Tommy Jeppsson

VÅRT FÖRSVAR Nr 1, Mars 2023

Noterat

- 5** Minou Sadeghpour
Sydkinesiska havet, Japan, civilplikt,
Sverige, konfliktfylld värld

Ambassadör om kriget i Ukraina

- 7** Lars-Erik Lundin
Att hjälpa till seger i Ukraina – en uppgift för EU?
Att slå sig till ro på hemmaplan är inte ett alternativ.

Tema: Inre säkerhet

- 11** Lars Holmqvist
Det inre hotet
Hotaktörerna är beredda att gå långt för att nå sina mål.

- 14** Lars Nylén
Om kriminaliteten i Sverige
Sverige behöver tackla en ny realitet.

- 17** Lars Nylén
Påskupploppen 2022
Mångårig erfarenhet finns, ta del och gör rätt.

- 20** Boel Godner
Kommunen och kriminaliteten
Alla goda krafter i samhället behöver kliva fram.

- 22** Olle Wästberg
Vår demokrati är stabil men kan hotas
Sveriges grundlag är lättare att ändra än de flesta länders.

Analys

- 24** Kristian Gerner
Den stora oredan – Moskvastaten under Putin
Ukrainas sak är vår.

- 26** Ann-Sofie Dahl
Natos svagaste länk finns i Berlin
Ukraina har ett ont öga till Tyskland.

- 28** Jörgen Elfving
På Östfronten intet nytt?
Utvecklingen kan svårligen bedömas.

- 31** Björn Jerdén
Partikongressen, protesterna och pandemin
Ta höjd för ökad osäkerhet.

- 34** Tommy Jeppsson
Militära lärdomar från Ukraina
Förutsättningen för uthållighet och framgång är ett fungerande samhälle.

- 36** David Bergman
Att undvika spegeltänkande
Att vilja gott fungerar bara så länge antagandet stämmer.

Ord i tiden

- 38** Katarina Tracz
Ett välbehövligt tillnyktrande
Den nya samstämmigheten välkomnas.

MARITIMA GRÄNSDRAGNINGAR I SYDKINESISKA HAVET

En nyligen genomförd överenskommelse mellan Indonesien och Vietnam om maritima gränser i Sydkinesiska havet kommer enligt bedömare förhoppningsvis att luckra upp det spända förhållandet mellan de två sydostasiatiska nationerna.

Avtalet, som enligt lokala media skrevs under i december 2022, är ett resultat av 12 år av förhandlingar. Detaljerna i detta förblir hemliga, då de vietnamesiska och indonesiska försvarsministerierna i skrivande stund inte har besvarat några av de frågor kopplade till avtalet som ställts av lokal, regional och nationell press.

Avtalet ger hopp om att stärka regionens engagemang för internationella sjöfartsnormer och -principer, antagna i FN:s havsrättskonvention från 1982. Dessa tillåter de två länderna att hävda sina respektive suveräna rättigheter och upprätthålla respektive lands maritima intressen genom ekonomiska zoner.

Enligt internationell lag omfattar en exklusiv ekonomisk zon farvatten som sträcker sig upp till 200 nautiska mil från ett lands kust. Inom sitt eget område har varje nation exklusiva rättigheter att utforska och exploatera naturresurserna.

*Sydkinesiska havet – platsen för många divergerande intressen.
Foto: Wikimedia Commons.*

"Vi ser vad som pågår, men förstår vi konsekvenserna?"

Gudrun Persson, forskningsledare, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)

JAPAN BYTER TILL DRÖNARE

Japan tillkännagav i sin senaste nationella säkerhetsstrategi att landet kommer att ersätta sin flotta av bemannade och beväpnade attackhelikoptrar med obemannade flygfarkoster (UAV).

Beslutet är helt i enlighet med landets försvarsuppbyggnadsplaner,

som länge har indikerat en avsikt att ta sina föråldrade attack- och övervakningshelikoptrar ur tjänst.

Dessa helikoptrar kommer, enligt den engelskspråkiga versionen av Japans försvarsuppbyggnadsstrategi som släpptes av försvarsdepartementet i januari, att ersättas av obemannade flygplanssystem. Dokumentet gav dock

inga ingående ytterligare detaljer om planerna.

Bedömare menar att bytet till drönare är ett intressant steg. Medan många andra försvarsstrategier fokuserar på att komplettera sina befintliga och nya bemannade attackhelikoptrar med drönare, har inget land i likhet med Japan signalerat avsikten att gå hela vägen mot obemannade system.

Avsikten är dock troligen inte att skära ner på försvarsförmågan. I själva verket signalerar Japans nya nationella säkerhetsstrategi en avsikt att bygga upp landets försvarskapacitet.

*UAV från den japanska kustbevakningen.
Foto: Wikimedia Commons.*

AKTIVERAD CIVILPLIKT

Sveriges civila beredskap

utvecklas löpande i takt med att aktörernas arbete inom det civila försvaret går framåt, parallellt med att relevanta utredningar och regeringsuppdrag faller på plats.

Beslutet att aktivera civilplikten är en viktig pusselbit för det civila försvaret. En aktiverad civilplikt ger en möjlighet att grundutbilda och

Övningar är lika betydelsefulla för civilt som militärt försvar.
Foto: MSB:s bildbank.

krigsplacera personer som idag inte är verksamma inom ett område av relevans för det civila försvaret. Det ger också goda möjligheter att stärka personaltillgången under krig.

Ett tydligt exempel på detta är den förstärkning av den kommunala räddningstjänsten (som har en mycket viktig uppgift under höjd beredskap och krig) som civilplikten genererar.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har fått i uppdrag från regeringen att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda ett beslut om en aktivering av civilplikten. Det innebär att totalförsvarspliktiga som har genomgått relevant utbildning ska kunna skrivas in för civilplikt, fullgöra eventuell nödvändig grundutbildning, krigsplaceras i en befattning samt fullgöra repetitionsutbildning inom kommunal räddningstjänst.

SVERIGE I FOKUS

Att en osäker omvärld får effekter även på hemmaplan är inget nytt men den senaste tiden har visat prov även på det motsatta. Ett tydligt exempel på det är koranbränningen utanför Turkiets ambassad i Stockholm i januari och dess följd effekter. Säkerhetspolisen (Säpo) har konstaterat att effekterna kan bli ett ökat hot mot Sverige och bedömningen från myndigheten är att säkerhetsläget har försämrats. Säpo uppger som konkret exempel att man i under rättelseflödet kan se att antalet attentatshot mot Sverige och svenska intressen har ökat.

Utvecklingen ska enligt myndigheten även ses i ljuset av det

försämrade säkerhetsläget i omvärlden, liksom händelser som den internationellt uppmärksammade sk LVU-kampanjen. Denna desinformationskampanj sprider falska uppgifter om att den svenska socialtjänsten, med hjälp av lagen om vård av unga (LVU) kidnappar muslimska ungdomar. Sammantaget innebär detta att Sverige bedöms stå mer i fokus än tidigare för globalt våldsbejakande islamism.

Säkerhetspolisen har, när denna artikel skrivs, inte fattat beslut om någon förändring av terrorhotnivån. Den är fortsatt på en förhöjd nivå.

EN KONFLIKTFYLLED VÄRLD

International Crisis Group

sammanställer varje år i januari en karta över pågående och eskalerande konflikter.

Nedan är ett axplock:

Rysslands anfallskrig mot Ukraina har pågått i ett år och ser inte ut att ta slut i närtid. Det besinningslösa våldet mot Ukraina fortskrider och konflikten mellan Nato och Moskva riskerar att eskalera, något som hänger som ett konstant svart moln över Europa och västvärlden.

Kriget i Ukraina får, förutom uppenbara effekter i hela världen, omfattande så kallade spillover-effekter på grannländerna. Ett område som inte har undgått påverkan är södra Kaukasus. Två år efter det senaste kriget om Nagorno-Karabach verkar Armenien och Azerbajdzjan vara på väg mot en ny konfrontation. Det spända läget går enligt bedömare direkt att härleda till Rysslands anfallskrig mot Ukraina.

Konfliktkartan för oss vidare till grannlandet Iran och de landsomfattande protesterna som skakat regimen sedan i höstas. Regimen har slagit ned på protesterna med massivt våld, inklusive avrättningar av både barn och vuxna. Protesterna är enligt bedömare det största hotet mot regimens makt sedan den "gröna revolutionen" 2009-10, som protesterade mot det resultat av presidentvalet som offentliggjordes.

Minou Sadeghpour är verksam som styrelseledamot i Allmänna Försvarsföreningen samt bevakar säkerhetspolitik och utvecklingen i omvärlden.

Att hjälpa till seger i Ukraina – en uppgift för EU?

*Det är svårt att entydigt definiera vad som skulle krävas för total ukrainsk seger. Många skulle nog hävda att det är upp till Ukraina som kämpar för sin överlevnad att definiera dessa krav. Tills vidare undviker många bedömare och statsledare att ta ställning till denna fråga samtidigt som de anser det vara sin plikt att bistå Ukraina till seger – utan närmare definition, skriver **Lars-Erik Lundin**.*

Frågan om det är en uppgift för EU att hjälpa till seger i Ukraina har flera delaskpekter:

- Kan Ukraina segra och vad innebär i så fall seger?
- När är det möjligt och lämpligt för ett eller flera länder att försöka hjälpa ett annat land till seger i en militär konflikt?
- Är EU en internationell aktör som, utöver omfattande sanktioner, kan och bör medverka till detta?
- Och vad betyder detta för svensk säkerhetspolitik?

KAN UKRAINA SEGRA?

Ukraina kan idag vara västsidans näst starkaste konventionella militärmakt efter USA. Därför finns, enligt många militära experter, goda förutsättningar för att återupprätta Ukrainas territoriella integritet – under förutsättning att kriget inte eskalerar till nivå massförstörelseöppen.

Det sistnämnda är en central reservation som till exempel Henry Kissinger gjorde vid Davosmötet i januari 2023. Han menade att Ukraina och västvärlden redan uppnått sina strategiska mål i kriget och att det därför snart borde vara dags för förhandlingar. Putin borde nu ha fått klart för sig att ett angrepp även på ett land som Ukraina, som inte är medlem i en allians, leder till en ökad västlig sammanhållning som förhindrar rysk seger.

Samtidigt är det svårt att entydigt definiera vad som skulle krävas för total ukrainsk seger. Många skulle nog hävda att det är upp till Ukraina som kämpar för sin överlevnad att definiera dessa krav, vilket delvis redan skett i ett dokument som tidigt publicerades under namnet *The Kyiv Security Compact*. Tills vidare undviker många bedömare och statsledare att ta ställning till denna fråga samtidigt som de anser det vara sin

plikt att bistå Ukraina till seger – utan närmare definition.

Att detta kräver mer än sanktioner har visat sig alltmer uppenbart allt eftersom reella och omfattande effekter av sanktionerna dröjer.

ATT HJÄLPA TILL SEGER

Vägen av försök att genom militärt bistånd påverka utvecklingen i en regional konflikt är kantad av misslyckanden. Sovjetunionen fick se 20 000 militära rådgivare utvisade från Egypten 1972. USA:s bistånd till Israel kunde ändå inte förhindra oktoberkriget 1973. USA:s försök att hjälpa den sydvietnamesiska regeringen till seger ledde till ett misslyckande. USA:s och Sovjetunionens ansträngningar att under många år påverka Afghanistan framtid hade i båda fallen en dyster nettoeffekt.

MÖJLIGT OCH LÄMPLIGT?

Att hjälpa en annan stat till seger kräver – för att vara oproblematiskt – en fundamental samsyn mellan

givare och mottagare. Dessutom måste mottagaren ha förmågan att använda biståndet, något som gör en egen betydande grundkapacitet nödvändig.

Ukraina bedöms idag, som nämnts ovan, vara den kanske starkaste västliga konventionella militär-makten efter USA. Det ger, i förening med ett verkligt hjältemod hos den ukrainska statsledningen och befolkningen, landet en unik möjlighet att utnyttja västligt militärt bistånd effektivt.

När det gäller frågan om samsyn med väst finns den däremot inte hela vägen ut, eftersom Ukraina, i motsats till flertalet av dessa länder kämpar för sin överlevnad.

Detta har lett till en försiktighet hos ett antal biståndsgivare. Men för varje dag som går minskar denna försiktighet och sådana handlingsalternativ blir möjliga som i ett tidigare skede av kriget har ansetts vara alltför utmanande. Till en viss – kanske stor – del beror detta på Putins provokationer mot väst.

USA har gått längst i riktning mot att mobilisera betydande resurser till stöd för Ukraina, detta trots blandade erfarenheter av tidigare stödprogram i regionala konflikter. För USA har militärt bistånd, i syfte att möjliggöra för en mottagare att uppnå sina militära mål, blivit en huvudinriktning i säkerhetspolitiken. När det gäller Ukraina sker det med en budget som säkert kommer att överstiga 100 miljarder dollar under perioden 2022 till 2023.

Att den nuvarande fasen i den internationella utvecklingen ändå kräver en säkerhetspolitisk och inrikespolitisk balansakt av utomordentlig svårighetsgrad visar inte minst debatten om stridsvagnar till Ukraina och den vända som den tyska statsledningen fortsatt upplever.

När detta skrivs har både USA och Tyskland beslutat att leverera sina mest avancerade stridsvagnar till Ukraina under de närmaste månaderna. Det säger mycket om styrkan i de ukrainska anspråken på suveränitet, territoriell integritet och frihet. Ukraina har helt enkelt den internationella rätten på sin sida och ett västligt stöd för denna rätt uppfattas som en plikt i västländernas självförsvarspolitik.

Ukraina bedöms idag vara den kanske starkaste västliga konventionella militär-makten efter USA.

EN UPPGIFT FÖR EU?

Sverige befinner sig för närvarande i en unik situation som ordförande i ett EU som har en långt viktigare roll för säkerheten i Europa än många kunde föreställa sig före aggressionen mot Ukraina. Detta sker inte i stället för Nato – genom någon form av strategisk autonomi – utan tillsammans med Nato och i nära samarbete med USA.

Tanken att Sverige som ordförande-land i EU skulle ha en roll när det gäller att utforma och dimensionera EU:s militära stöd till Ukraina svindlar – även sett i ett kort tids-perspektiv bakåt.

Men nu är vi där.

EU:s militära bistånd till Ukraina överstiger redan 2,5 miljarder euro, fortfarande en rännil i jämförelse med den störtflod av utgifter som pandemin föranleder – för Europas del på sikt kanske flera tusen miljarder euro.

Frågan måste ändå ställas varför EU-länderna tagit steget att gemensamt finansiera ett omfattande militärt bistånd.

Vägen fram till detta beslut har varit lång. Den inleddes i början av 2000-talet genom att unionen beslutade att inrätta en så kallad ”*African Peace Facility*” syftande till att möjliggöra för den Afrikanska unionen och regionala samarbetsorganisationer att kunna genomföra fredsbevarande operationer. Det var länge självklart att detta inte kunde innefatta vapen utan fick begränsas till utbildning och annat bistånd än vapen. Ändå utsattes denna politik för kritik både för att på ett otillbörligt sätt påverka den Afrikanska unionen och för att bidra till repression som kunde leda till negativa bieffekter, till exempel radikaliserings till terrorism.

Men allt eftersom Kina och Ryssland ökade sin närvaro på kontinenten, i Rysslands fall senast genom den så kallade Wagnergruppen i Mali, minskade motståndet inom EU att upprätta en mer militärt inriktad biståndsmekanism som fick namnet *European Peace Facility*. Detta instrument, med en budget som överstiger 5 miljarder euro, används nu också för att finansiera EU:s militära missioner och vissa andra gemensamma utgifter. Mekanismen administreras av EU-kommissionen men ligger utanför den egentliga EU-budgeten och styrs av en medlemsstatskommitté.

Just detta förhållande har nu fått stor principiell och praktisk betydelse för ett antal medlemsstater, till exempel Polen, vilka begär att de stridsvagnar som landet skickar till Ukraina delfinansieras av denna mekanism. Därmed skulle ansvaret för biståndet breddas till samtliga medlemsstater och kostnadsbördan fördelas över hela EU.

Kriget i Ukraina kräver ett omfattande ekonomiskt stöd från EU och USA. Foto: Vladyslav Starozhlov / Shutterstock.

EU har med European Peace Facility funnit en metod att mobilisera stöd för militära insatser från hela unionen på ett sätt som får anses vara mycket innovativt och på sikt betydelsefullt för *burdensharing*, i förhållande till Nato och USA. Samtidigt kan man förvänta sig många långa och traumatiska diskussioner både i det Europeiska rådet och i den aktuella kommittén innan framtida enhälliga beslut kan fattas.

Det återstår då att konstatera att denna utveckling har lett fram till en roll för EU i den militära säkerhetspolitiken som få kunde föreställa sig blott för något år sedan.

Utvecklingen bygger inte på nya fördragsändringar inom EU. Lissabonfördraget trädde ju i kraft redan 2010. Det hela är i stället ett exempel på att med politisk vilja och i allvarlig kris kan stora insatser mobiliseras och finansieras inom EU-systemet trots att detta inte är uppenbart korrekt enligt unionens jurister. Denna väg anträdades redan i början av 2000-talet då, mot rådssekretariatets juristers uppfattning, det beslutades att minröjning kunde finansieras över unionens gemenskapsbudget.

Dessutom kunde den

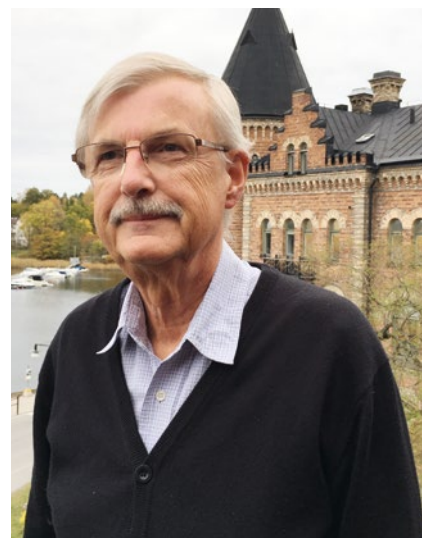
européiska försvarsagenturen upprättas år 2003 trots att många ansåg att för detta krävdes ett nytt fördrag.

I mellantiden har också ledartröjan, när det gäller att driva fram mer av gemensam EU-politik på försvarsområdet, allt tydligare övertagits av EU-kommissionens ordförande. Den höga representeranten har mer och mer kommit att uppfattas som det han/hon också är, nämligen vice ordförande i kommissionen.

Det får antas att fortsättning följer. Som Ylva Johansson, kommissionär för inre säkerhet, påpekade i Sälen, gäller det inte bara EU:s insatser under pandemin utan också militärt försvar – fortsatt utan orealistiska övertoner beträffande ambitionerna för europeisk strategisk autonomi. För de regionala stormakterna inom EU är det ett lockande perspektiv att mobilisera stöd från hela EU för insatser och för finansiering av insatser som ligger i dessa stormakters egenintresse.

STORA KONSEKVENSER

Konsekvenserna av allt detta för Sveriges säkerhetspolitik inom ramen för en ny nationell säkerhetsstrategi är potentiellt betydande. Om EU och Nato

Lars-Erik Lundin. Foto: Privat.

ska kunna hjälpa dem som behöver hjälpas för att försvara internationell fred och frihet samt rättvisa kan det leda till omfattande inte bara ekonomiska engagemang utan också en betydande militär och civil närvaro utomlands under kommande år. Det kommer att ställa stora krav på interoperabilitet i synergi med civilsamhället och näringslivet.

Att slå sig till ro på hemmaplan är inte ett alternativ varken i klimat- eller säkerhetspolitiken.

Lars-Erik Lundin
är ambassadör
och fil dr.

Den materiella hjälpen till Ukraina från ett antal länder, bl a Sverige bidrar till en förmågeökning hos de ukrainska väpnade styrkorna.
Foto: Joel Thungren / Försvarsmakten.

Påverkansoperationerna riktas mot oss alla. Också mot dig som läser detta. Foto: vvoe / Shutterstock.

Säpo och Must ligger nära varandra i sina slutsatser: hoten mot vårt land förändras, av flera skäl. Den digitala teknikutvecklingen skapar nya beroenden och sårbarheter samt ger antagonisten nya verktyg för angrepp. Sveriges ställning som föregångsland inom teknikområdet förstärker detta och vårt militärgeografiska läge är fortsatt utsatt.

Lars Holmqvist

I vårt land arbetar Säpo med "att avslöja, förebygga och reducera säkerhetshot mot Sverige och mot landets mest skyddsvärda verksamheter", alltså säkerhetstjänst, medan Must "har huvudansvar för att ta fram militärt relevant information om främmande makter", alltså underrättelsetjänst, "dels ansvar för militär säkerhetstjänst".

De två aktörerna har olika uppdrag. De arbetar utifrån skilda perspektiv och med olika metoder. Vilka likheter och skillnader kan vi se vad gäller deras slutsatser om läget idag?

Av hävd brukar dessa två hålla en låg profil, men under de senaste åren har de blivit alltmer öppna. Förändringen blir tydlig om man jämför dagens rapporter, d v s Säpos Årsbok och Musts Årsrapport, med hur dessa utformades för tio år sedan.

Den ökade öppenheten har inte kommit till av en slump. Man anar ett syfte, vilket kan kopplas till den alltmer komplexa och farliga hotbild som bägge aktörer uppfattar. Fler borde ta del av budskapen från Säpo och Must, inte bara politiker och beslutsfattare i offentlig förvaltning, utan även engagerade medborgare.

Texten baseras på rapporterna för 2021. Årets upplaga (2022) kommer under mars 2023. Det senaste året har varit ovanligt händelserikt: Den fullskaliga invasionen av Ukraina, det spektakulära ryska misslyckandet och de snabba kursförändringarna i vår utrikespolitik som följde.

Vi kan se på hur Säpo respektive Must redogör för omvärldsläge och hotbild.

Säpo talar om sju hot och sårbarheter:

1. Sverige är idag en spelplan för andra staters konflikter. En konflikt kan drabba oss, inte för att vi skulle utgöra målet, utan för att vi kan vara ett medel.
2. Ett breddat hot och nya skyddsvärden, vilket innebär att hot som riktas mot oss alltmer handlar om icke-militära mål.
3. Rymden som underrättelsearena påverkar hotbilden och ställer större krav på vår egen kunskap.
4. Snabb digitalisering ökar hot och sårbarheter. Detta är en process som skyndats på av Covid-19 och som för med sig ett ökat flöde av konspirationsteorier, desinformation och försök till polarisering.

TEMA: Inre säkerhet

5. Den breda extremismen växer. Närmare bestämt handlar det om våldsbejakande extremism, vilket skapar nya hot eller förstärker redan existerande.
6. Unga radikaliserar online. Här möjliggör digitala plattformar radikalisering utan att kräva fysisk gemenskap.
7. Ett ackumulerat säkerhetshot är att vi har ett ökande antal individer med utvisningsbeslut, men där utvisningar av olika skäl inte kan genomföras.

Must beskriver fem trender som är av betydelse för oss:

- A. Den regelbaserade världsordningen är hotad medan maktpolitik och "den starkes rätt" får allt större utrymme.
- B. Must talar om att den strategiska konkurrensen blir mer allomfattande. Allt fler samhällssektorer blir en del av säkerhetspolitiken. Idag kan "allting" användas som vapen.
- C. EU:s grannskap är fortsatt instabilt, inte minst österut.
- D. Rivaliteten mellan Kina och USA påverkar världen mer än andra konfliktytor.
- E. Konflikternas karaktär fortsätter att förändras.

Medan Must har en något bredare internationell utblick, är Säpo mer konkret och litet mer avgränsad, vilket inte

är konstigt utan speglar deras respektive uppdrag. De beskriver dock till stor del samma omvärld. Säpos syn på Sverige som en spelplan (punkt 1 ovan) återkommer till del i Musts reflektioner kring maktpolitik (A ovan), strategisk konkurrens (B) och rivaliteten Kina/USA (D). Säpos beskrivning av snabb digitalisering (4), bred extremism (5) och radikalisering online (6) känns igen i konflikternas karaktär (E).

Ett försök till syntes skulle kunna vara att bägge ser en värld som alltmer präglas av konkurrens mellan ett litet antal stormakter, där Sverige kanske inte utgör ett förstahandsmål för något av dem, men där det finns en tendens att den starkes rätt trumfar den regelbaserade världsordningen. Det är inte bra för ett litet, exportberoende land. Hoten mot oss kommer i första hand från Ryssland och i andra hand från Kina. Ett prioriterat mål förefaller vara att driva splittring inom såväl EU som Nato.

Hotens karaktär förändras snabbt och särskilt inom det som brukar beskrivas som "det inre hotet". Enligt Must är *"förnekelsebara icke-militära medel...det ryska huvudalternativet för att uppnå sina säkerhetspolitiska målsättningar gentemot Nato- och EU-länder"*. Det är onekligen intressant när en militär underrättelsetjänst lyfter fram ickemilitära hot på detta vis.

Den tekniska utvecklingen för med sig en rad nya omständigheter:

Säkerheten kring våra IT system kräver betydande insatser. Foto: Gorodenkoff / Shutterstock.

- Nya skyddsvärden uppstår, kopplade till digital information och infrastruktur.
- Utökade möjligheter för antagonister att arbeta med påverkanskampanjer, desinformation och konspirationsteorier, således att skapa digitala plattformar för radikalisering och polarisering eller att utföra fysiska och digitala sabotage.
- Med Sveriges ställning som högteknologisk aktör, kännetecknat av snabb teknisk utveckling, riskerar säkerhetsarbetet ständigt att komma på efterhand, vilket leder till ett ökat säkerhetsgap.

Beskrivningarna av antagonistens metodval ligger ganska nära varandra:

Must talar om en bred palett av verktyg och god förmåga att samordna, oberoende av geografiskt avstånd. För att nå sina målsättningar utan att eskalera till väpnad konflikt använder aktörerna hybrida metoder som en central och integrerad del av sin verktygslåda. Ett antagonistiskt agerande kan ha flera samtidiga syften. Kopplingar kan göras mellan olika hotområden. Man har god förmåga att skraddarsy åtgärder.

Antagonisten utnyttjar luckor i vår organisation, lagstiftning och samverkan. Ekonomiska beroenden, samhälleliga sårbarheter eller militära maktmedel används.

Särskild uppmärksamhet bör riktas mot kritisk infrastruktur. Metoder kan vara förnekelsebara, dolda och tvetydiga.

Säpo konstaterar att ”hotet tar sig uttryck i ständiga aktiviteter, såväl lagliga som olagliga, mot enskilda och mot vårt samhälle. Det handlar om hotaktörer som är beredda att gå långt för att nå sina mål.” Man ser en

Sverige är en spelplan för andra staters konflikter. En konflikt kan drabba oss inte för att vi är målet, utan för att vi är ett medel. Foto: Aleksandr Grechanyuk / Shutterstock.

” Säpo och Must ligger nära varandra i sina slutsatser.

komplex hotbild växa fram i och med att vi åter bygger upp vårt totalförsvaret och som Säpochefen kritiskt formulerar sig. ”...är sårbarheterna i Sverige stora. Digitaliseringen och skyddsvärda verksamheters bristande säkerhetsskydd har bidragit till detta... Ett samhälle med ett robust säkerhetsskydd är nödvändigt för att Sverige ska vara möjligt att försvara.”

Sammanfattningsvis kan vi se att Säpo och Must ligger nära varandra i sina slutsatser: hoten mot vårt land förändras, av flera skäl. Den digitala teknikutvecklingen skapar nya beroenden och sårbarheter samt ger antagonisten nya verktyg för angrepp. Sveriges ställning som föregångsland inom teknikområdet förstärker detta och vårt militärgeografiska läge är fortsatt utsatt.

En försvagad rysk krigsmakt har på kort sikt mindre möjligheter att agera mot oss, något som kan komma att öka den andra sidans intresse för att utnyttja irreguljära resurser, kriminella grupper, terrorism, etcetera. Det ska bli intressant att få ta del av rapporterna för 2022.

Lars Holmqvist är egen företagare, reservofficer och försvarsdebattör.

Om kriminaliteten i Sverige

Andelen människor som i stor utsträckning oroar sig över gängbrottsligheten ligger på en hög nivå. Det omfattande dödliga våldet drar mycket stora utredningsresurser. Att åldern på gärningsmän är nere under 15 år är synnerligen allvarligt. Det handlar om hot, våld, indrivning, vapen- och narkotikahandel, beskyddarverksamhet utpressning och välfärdsfusk.

Lars Nylén

Att kortfattat redovisa kriminaliteten i Sverige är en utmaning. Det anmäls cirka 1,5 miljoner brott om året. Tre saker som sticker ut berörs här. Först noteras våldet i gängmiljön, där 2022 blev det blodigaste året hittills. Det andra är brottsligheten via nätet. Det tredje är brott mot rikets säkerhet med koppling till främmande makt.

Samtidigt som man kan glädjas åt att viss traditionell brottslighet minskar är den organiserade brottsligheten mycket omfattande och systemhotande. Trycket på rättsväsendet är högt. Under 2022 skedde 388 skottlossningar varvid 106 personer skadades och 61 dödades, nya högstanivåer – flerfaldigt fler än summan i övriga nordiska länder. Därtill kommer 90 sprängningar. Under 2022 dömdes 415 personer relaterade till gängen till en straffmassa som omfattar mer än 2 000 fängelseår. Tack vare nya regler förverkades brottsvinster för mer än hundra miljoner kronor, men de nya reglerna upplevs otympliga att hantera praktiskt. Framgångarna i kampen tillskrivs till stor del att svenskt rättsväsende har fått tillgång till i andra länder knäckt krypterad kommunikation. Därmed har de fått nya insikter och kommit åt de skräckbakterierna.

Andelen människor som i stor utsträckning oroar sig över gängbrottsligheten ligger på en hög nivå. Det omfattande dödliga våldet drar mycket stora utredningsresurser, några sekunders skottlossning kräver månader av utredande. Att åldern på gärningsmän är nere under 15 år är synnerligen allvarligt. Det handlar om hot, våld, indrivning, vapen- och narkotikahandel, beskyddarverksamhet, utpressning och välfärdsfusk. Detta innebär ett

stort tryck på hela rättsväsendet och på kommunernas socialtjänst. Kriminalteknisk bevisning inklusive analys av telefoner är viktigt. Vid Nationellt Forensiskt Centrum (NFC) har köerna under flera år varit oacceptabelt långa och förmågan att lösa dessa i en stigande brottslighet är låg. En följd blir också att andra prioriterade brott och en stor del av vardagsbrottsligheten lämnas outredda, vilket inte heller är bra. Bristande effektivitet bidrar till att tystnadskulturen breder ut sig.

Strax före julen 2022 gav justitieministern startsignal för den största offensiven i svensk historia med mönsterbrytande lagstiftningsåtgärder mot den organiserade brottsligheten och gängvåldet. Det är bra! Genom ett paradigmskifte ska trygghet och tillit till rättsstaten återupprättas. Tempot i arbetet ska öka och de brottsbekämpande myndigheternas verktyg bli fler och vassare. Straffen, som för olika brottstyper skärpts under ett antal år, ska skärpas ännu mer.

Samtidigt tillsattes ett råd mot organiserad brottslighet med berörda myndighetschefer. Under justitieministerns ordförandeskap ska arbetet samlas, bli träffsäkrare, effektivare och leda till praktisk nytta. Avrapportering ska ske varje vecka.

Hösten 2007 tog dåvarande justitieministern ett liknande initiativ för att mobilisera mot den grova organiserade brottsligheten för att få ett brett och varaktigt genomslag. Det har inte räckt. Nu kräver regeringen mer konkreta åtgärder. Runt hörnet väntar helt avskaffade straffrabatter för 18 - 21 åringar och vid mängdbrottslighet. Dessutom blir det dubbla straff för brott kopplade till kriminella nätverk.

Trycket på de rättsvårdande myndigheterna ökar i vårt land. Foto: Lisa Öberg / Sveriges Domstolar, Alexanderstock23 / Shutterstock och Xanor / Wikimedia Commons.

Inte oväntat väcker den politiska rivstarten viss opposition. Men, man måste ju fråga sig om alternativet med gängens dödspatruller är bättre, rättssäkrare och mer trygghetsskapande. Så länge det tillkommer nya våldsberedda unga män och pojkar till miljön, går det inte att hoppas på att dödandet ska upphöra genom att alla dör.

Hur och vem ska då få de uppväxande pojkarna att inte låta sig utnyttjas, att välja bort drömmen om de stora och snabba pengarna och identitet och mening genom kriminalitet med den dödade hämnden som medel och hindra att kompisskap i ett nafs byts i bråd död?

Hur ska man undvika att klanens/familjens rättsordning blir en parallell ordning vid sidan om det svenska samhället och att sådana förfarings-sätt sprider sig in i vår samhällsordning genom hot mot dem som förvaltar samhället.

Socialtjänsten i kommunerna måste se problemen på systemnivå – både skogen och träden, inte bara experimentera på individnivå. Socionomutbildningen måste tackla gängkriminalitetens problematik. Även här behövs ett paradigmskifte! Polisen måste ta kraftigare strategiska tag, mer verkstad. Hela samhället måste samarbeta om problemen och öka sin närvaro. Vi har hört det förut! Det borde stå först och i eldskrift i de s k medborgarlöftena. Men man undrar samtidigt om förmågan finns att rekrytera, utbilda och fortbilda den personal som behövs. Det verkar tveksamt.

Det är inte bara starka statsaktörer som med tusentals cyberkrigare härjar i cyberdomänen. Betydande delar

av dagens kriminalitet har flyttat till och utvecklas på nätet. Enskilda människor, företag, kommuner, myndigheter och andra organisationer är alltså på efterkälken när det gäller skyddet av sina digitala system.

I och med digitaliseringen av betalningstjänsterna har exempelvis stölder och bedrägerier ändrat karaktär. Särskilt utvecklas olika former av storskaliga bedrägerier och förfalskningar inom de kontantlösa betalningssystemen on line. Genom ett telefonsamtal kan en förövare snabbt länsa ett bankkonto.

Cyberhotet utvecklas hela tiden. Nu talas det i europeiska poliskretsar om *metaverse* och 3D-världar som växer ihop till virtuella samhällen och blandar sig med den verkliga världen. Här kan helt nya brottsföra och kriminella aktiviteter blomma

upp, manipulera och påverka användare i den fysiska världen. Vad är där en riktig människa och vad är en mänsklig avatar?

I nom Kungl Krigsvetenskapsakademien har det i flera omgångar efterlysts en kompetenshöjning på cyberområdet, såväl verksamhetsmässigt som juridiskt, säkerhetsmässigt och tekniskt. Viktigt är att skydda system som hanterar samhällsviktig infrastruktur. Det behövs en bättre samordnad och bättre övergripande styrning i dessa frågor. Även inom detta område måste regelskillnaden mellan fred och höjd beredskap minska. Gränsen mellan det ena och det andra är utsuddad. Som dagens samhälle och infrastruktur

” Trycket på rättsväsendet är högt.

För en antagonistisk makt är cyberattacker kostnadseffektiva och möjliga att dölja. Foto: Thapana_Studio / Shutterstock.

är utformat går de civila och militära intressena ihop. Cyberangreppen knacker dagligen och hela tiden på våra dörrar och ibland tar de sig in och skapar problem. Främmande makt och dess hantlangare (proxies) vilar inte vid tangentborden.

Hösten 2022 har även visat att främmande makt har intresse av att bedriva underrättelseverksamhet i Sverige. Tre personer häktades i två olika fall misstänkta för att ha gått främmande makt till handa, i båda fallen kopplade till den ryska militära underrättelsetjänsten GRU.

Rapporter visar på en ökad rysk olaglig underrättelseinhämtning i väst efter den illegala annekteringen av Krim 2014. Flera fall har lett till lagföring i Baltikum och Polen. Till detta kommer de angrepp som hela tiden pågår i cyberdomänen.

I september sprängdes gasledningarna Nord Stream på havsbotten utanför Bornholm. Ganska snart stod det klart att det rörde sig om grova sabotage. Mycket tydde på att främmande makt låg bakom och i skuggan av det pågående angreppskriget i Ukraina betraktades sprängningarna som ett "wartime mystery". Mångas blickar riktades mot Ryssland.

Händelserna visar att även Sverige är utsatt för angrepp, spionage och annan säkerhetshotande verksamhet. Vaksamheten måste vara hög.

Sammanfattningsvis: hela det svenska samhället behöver rigga sig för att tackla en ny realitet.

Lars Nylén är f.d. generaldirektör och chef för Rikskriminalpolisen.

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer.

Ansökningar kan göras under två perioder per år:
1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Påskupploppen 2022

Få upplopp kommer som en blixtnär från klar himmel. När man ser i backspegeln har det som regel funnits varningssignaler. Har man då inte uppfattat och beaktat varningstecknen och dessutom missat i planeringen riskerar de vid tillfället tjänstgörande poliserna att plötsligt befinna sig i en utsatt position. Då kan det gå över styr.

Lars Nylén

Upplopp med stenkastning och konfrontation med polisen är inte helt ovanligt i Sverige. Vi kan som exempel lyfta fram Berzeliikravallerna 1951, Båstadskravallerna 1968, almstriden 1971, Ålidhem 1977, 30 november (Karl XII:s dödsdag) 1991 och EU-toppmötet i Göteborg 2001. Varför har påskupploppen 2022 lagts till den listan? Det finns en hel del att begrunda.

Att förebygga allvarliga störningar från en folksamling och att ingripa när ordningen störs är bland de svåraste polisuppgifterna. Mycket av s k public order är tidlöst. I den polistaktiska doktrinen brukar man skilja på insatser vid överraskande händelser och vid i förväg kända tilldragelser, men också på det som inträffar under lugna respektive osäkra eller oroliga förhållanden.

I Sverige har vi aldrig haft stora polisstyrkor kontinuerligt sammanhållna, typ gendarmerier eller inre säkerhetsstyrkor. Det innebär att polisen är beroende av information om vad som kan vara i görningen, liksom av träffsäkra bedömningar och mobilisering av kompetenta resurser. Det är särskilt viktigt då stora folksamlingar står mot varandra och då risk finns för uppvigling till förenat våld och ohörsamhet.

Få upplopp kommer som en blixtnär från klar himmel. Som regel finns varningssignaler. Har man då inte uppfattat och beaktat varningstecknen och dessutom missat i planeringen riskerar de vid tillfället tjänstgörande poliserna att plötsligt befinna sig i en utsatt position och då kan det hela gå över styr. Det är klassiska erfarenheter.

Visst kan felaktiga bedömningar göras. Visst gäller det att hushålla med resurserna. Polisen måste självfallet följa samhällsutvecklingen och utveckla och anpassa sitt arbete efter det som kan skapa oro och störningar. Det är skillnad på att hålla isär rivaliserande grupper och att exempelvis skydda offentliga byggnader.

Kontinuiteten i polisarbetet kan beskrivas i samband med fotbolls-EM i Sverige 1992. Förberedelserna inom polisen var då betydande och under ett par år engagerades jag i detta. Den specifika utbildningen av insatschefer och övrig polispersonal var samordnad och omfattande. Samtidigt var den ett lyft och en investering för framtiden. Erfarenhetsutbytet och underrättelsesamverkan med europeiska poliskårer var intensiv. Det var som en polistaktisk stafett. Vi hämtade kunskap och erfarenheter från tysk, engelsk och holländsk polis och formade den svenska strategin och taktiken. Därefter förde vi stafettpippen vidare vid ett seminarium i FBI:s regi inför VM 1994 i USA.

Men, detta var som glömt inför toppmötet i Göteborg 2001. Där ville man pröva något eget. Efter Göteborg blev det utredningar och omtag, närmast inspirerat av danska erfarenheter. Hjulet uppfanns igen! Det fick namnet SPT, Särskild Polistaktik, för att hantera folksamlingar och dialogpolis. Efter påskhelgens händelser är diskussionen om polistaktiken och våldsanvändningen på tapeten igen. Same, same...

Koranbränningarna av en provokativ person under valrörelsen, ramadan och påskhelgen tillståndsprövades av Polisen. Det är svårt att se dessa annat än som hög-

riskevents och Polisens underrättelser pekade i den riktningen redan två månader före påsk. Det ena tillfället riskerade påverka de följande. Men polisledningen missade delar av hemläxan.

När det gäller stora folksamlingar är det viktigt att polisens verksamhet inte skapar mer problem än den löser. Förberedelser, rätt numerär och utrustning samt samövad och kompetent personal för olika uppgifter i insatsen är nödvändigt. Dessutom krävs erfaren ledarskap, som känner insatsmiljön, liksom god insikt om vad som kan vara "tändhattar/flashpoints", som kan få en folkmassa att slå om och ta till förenat våld. Det är A och O.

Redan 1981 lärde jag mig av tyska kolleger att samtalet/dialogen är ett underskattat polisiärt hjälpmedel. I samband med EM i fotboll 1988 tog den tyska polisen fram ett häfte kallat Psykotaktik, om den psykologiska dynamiken i folksamlingar och polisens förhållningssätt samt konsten att bemöta olika grupper av fotbollssupportrar och huliganer. Det hade vi stor nytta av vid EM -92. Råden är allmän-giltiga och tydliggör interaktionen i och mellan folkmassor och polisen, senare upparbetat i dialogkonceptet.

I Tyskland har jag deltagit i ett flertal stora polisinsatser. Under ett antal år deltog jag som expert i ett internationellt team för att utveckla den sydafrikanska polisens insatser rörande folkmassor.

Problemen var och är desamma. Vi såg det återupprepas vid Kapitolium i Washington den 6 januari 2022.

Att Polisen skyddar en allmän sammankomst betyder i vårt land inte att Polisen för den skull sympatiserar med budskapet. Samtidigt är det väl känt att om en protestaktion inte når fram till primärmålet på grund av säkerhetsarrangemangen så vänder sig protesten snabbt mot poliserna som surrogatmål. Det ger alltid uppmärksamhet och media.

Även på aktivistsidan krävs mobilisering för att få till tillräckliga uppbåd av folk. Det är lättare och går mycket snabbare med dagens sociala medier. Genom dessa medier är det även lätt att på distans anstifta, jaga upp människor och tända en löpeld. Uppgifter har redovisats i media om att utländska konton i sociala medier har eldat på konfrontationen under påskhelgen.

Att från Polisens sida ha "örat mot rälsen" och tidigt ha en god dialog med lokala företrädare och arrangörer, när möjlighet finns, har ofta en lugnande effekt. Så kan man också få signaler om det finns uppviglande krafter i bakgrunden. Då kan Polisen både förebygga, diskutera platser, kyla ner och förbereda sig för den enskilda händelsen. Den kan också taktikanpassa och undvika att bli utnyttjad som surrogat eller hamna i bakhåll och underläge, så kallat *police fishing*.

Det långsiktiga relationsbyggandet är viktigt, att förebygga och få hjälp av de goda krafter som finns. Det handlar också om att fortlöpande utbilda och öva poliser och deras ledning, även om det konkurrerar med vardagsverksamheten. Det gäller även förmågan att dokumentera brott för senare lagföring.

De kan gå lång tid mellan de svårhanterliga upploppen, särskilt utanför storstadsområdena. Det kan i sin tur betyda att det är en ny generation poliser som ställs inför nästa situation och som aldrig har varit med om något

liknande. Många av de poliser som var med 1992 och 2001, och då var välutbildade ordningspoliser och erfarna i att hantera stora folksamlingar, har idag lämnat yttre tjänst eller gått i pension. Kunskapen finns dokumenterad, men har den traderats i tillräcklig grad? Nej!

Polisreformen 2015 har i många delar varit erfarenhetsfientlig och undertryckt

behovet av specialistkompetens. Reformen missade kom-menderingsperspektivet¹ och den medförde en bred fortbildningsskuld. Covid-19-pandemin förvärrade. Publika evenemang förbjöds och det var inte tillrådligt att samla stora personalstyrkor för övning. SPT-träningen hamnade i träda.

Olika polistaktiska koncept diskuteras efter påsk-upploppen. Återigen kom tårgas, akustiska medel och vattenkanoner på tal. Oavsett sådana hjälpmedel krävs först och främst samövad personal i tillräcklig numerär. Det hjälper inte heller att skylla tillkortakommanden på andra omständigheter. Här blir det bakläxa. Mångårig erfarenhet finns, ta del och gör rätt!

Lars Nylén är f.d. generaldirektör och chef för Rikskriminalpolisen.

¹ Alla särskilda händelser ska bemannas: demonstrationer, fotbollsmatcher, statsbesök, o s v. Vid omorganisationen fördelades all personal ut. Det innebär att när man måste mobilisera för att genomföra kommanderingar av angivet slag så åderlät man och stör verksamheten i vardagen. Man hade inte heller med hela den internationella verksamheten.

Författaren trycker på att erfarenheter från händelser liknande påskupploppen 2022 måste tas tillvara bättre. Foto: Vadvenn / Shutterstock.

Kommunen och kriminaliteten

Södertälje kommun arbetar hårt för att skapa en trygg livsmiljö. Foto: Roland Magnusson / Shutterstock.

Det finns krafter i samhället som vill koppla samman den stora invandringen med den organiserade brottsligheten som växte fram under 00-talet och som kulminerade i ett förskräckligt dubbelmord i Ronna i Södertälje. Jag skulle aldrig drömma om att göra en sådan koppling.

Boel Godner

Södertälje är en kommun med 102 000 invånare, med många företag bl a Scania och AstraZeneca. Det är också en idrottsstad. De senaste 20 åren har dock andra frågor dominerat det som skrivs om Södertälje, nämligen flyktingmottagande och kriminalitet. Mellan 2006 och 2015 fick Södertälje ta emot cirka 10 000 flyktingar från Irak och Syrien. Anledningen var lagen om eget boende (EBO), som ger asylsökande möjlighet att välja var de vill bo från första dagen i Sverige.

Det finns krafter i samhället som vill koppla samman den stora invandringen med den organiserade brottsligheten som växte fram under 00-talet och som kulminerade i ett förskräckligt dubbelmord i Ronna i Södertälje. Jag skulle aldrig drömma om att göra en sådan koppling. Det vi dock ser är att allt för många människor från andra länder far illa och riskerar att utnyttjas av den organiserade brottsligheten, som vill

tjäna pengar på deras utsatthet och deras längtan till det trygga och demokratiska Sverige.

År 2011 var vår stad illa ute. Vi hade högst arbetslöshet, högst kostnad för försörjningsstöd, högst låneskuld och nästan lägst skolresultat i hela Sverige. Polisen hade under den stora myndighetsgemensamma insatsen "Tore II" gripit många misstänkta och rättegången var den största i Sveriges historia. Dåvarande länspolismästare Carin Götblad beskrev läget så här i DN den 17 juni 2011: "I Södertälje har en organiserad kriminalitet över hela brottsskalan etablerat sig. Stora penningssummor är i omlopp vid fastighets- och företagsköp. Mord, utpressning, misshandel, narkotikasmuggling, flyktingsmuggling, pengatvätt, skattebrott och mycket annat ingår i denna verksamhet." Sedan den dagen har arbetet mot den organiserade brottsligheten varit en av huvudprioriteringarna för den politiska ledningen i Södertälje.

Vi utvecklade samarbetet mellan kommun och polis för att förhindra nyrekrytering och göra Södertälje till en tryggare plats. Vi behövde arbeta mycket tätt tillsammans för att t ex förhindra nyrekrytering. Vi byggde ett nära och starkt samarbete som omfattande chefssamråd, sociala insatsgrupper, gemensam kommunikation, avhopparverksamhet, gemensam insats av personal vid större helger och en inbjudan till polisen att närvara vid Kommunstyrelsens sammanträden. Från 2011 har jag varje år haft diskussioner med lokalpolisområdeschefen inför arbetet med kommunens budget så att vi med våra beslut kan göra deras arbete lättare.

2012 infördes lagen om valfrihetssystemet (LOV) i hemtjänsten i Södertälje. Ganska snart misstänktes fusk i flera av företagen och polisen började spana på ett par av dem. Det slutade med polistillslag och fällande domar. Kommunen bytte med ett klubbslag LOV mot Lagen om offentlig upphandling (LOU) för att göra det svårare för brottsligheten. Ungefär samtidigt uppdagades en liknande härva inom verksamheten personlig assistans, också den med fällande domar.

Kommunens roll i brottsligheten uppdagades också. En av de dömda var en förtroendevald person, som året innan hade varit vice ordförande i Kommunfullmäktige. Då vi valde bort LOV 2014 gick vi igenom kommunens verksamheter för att identifiera fler möjligheter för brottsligheten att tillskansa sig pengar eller påverka beslut. Ganska snabbt upptäcktes systematiskt fusk med försörjningsstöd kopplat till felaktig folkbokföring och även skenskilmässor. Genom att införa bättre kontroll och uppföljning kunde vi så småningom minska kostnaderna för försörjningsstöd med över 100 miljoner kronor. Vi upptäckte också misstänkta mutbrott på bygglovsenheten när cirka 50 felaktiga bygglov beviljats av en enskild tjänsteperson. Personen blev uppsagd.

Genom vårt samarbete med polisen, vårt sätt att hantera den organiserade brottsligheten, och genom att göra skolan till den absolut största prioriteringen, kunde vi se en positiv utveckling. Skolresultaten förbättrades, ekonomin stärktes, brottsligheten minskade, bostäder byggdes och företag började etablera sig i Södertälje igen.

I vårt samarbete med polisen räknar vi med bakslag. Sådana har skett och några mord har begåtts i den

kriminella miljön i Södertälje även under de förhållandevis lugna åren 2012–2020. Konflikterna trappades dock upp i september 2022 med en mängd skjutningar och totalt sju mord som följd. I huvudsak var det unga män som var inblandade, en del av dem tonåringar. Alla är inte sprungna ur fattigdom eller utanförskap. Det kan vara unga som klarat skolan på ett utmärkt sätt men som ändå insocialiserats eller rekryterats till brottslighet.

Arbetet mot brottsligheten i Södertälje pågår inom alla kommunens verksamheter. Våra förebyggande insatser är omfattande och utöver de som startade runt 2011 har fler tillkommit. Alla anställda och alla som söker arbete hos oss genomgår fördjupade bakgrundskontroller. Det

handlar om sexualbrott, ekonomisk brottslighet, våldsbrott och narkotikabrott. Vi har två familjecentraler där barnavårdscentral och öppen förskola finns på samma plats. Alla anställda i kommunens verksamheter utbildas i att upptäcka och hantera korruption och otillbörlig

påverkan inom ramen för PAX, kommunens samarbete med polisen. Skolan är högst prioriterad över parti-gränserna, arbetet mot den organiserade brottsligheten likaså. I vår myndighetssamverkan mot välfärdsbrott är Polisen, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten med. Vi har beslutat om Sveriges mest stränga markanvisningspolicy för att minimera risken för till exempel penningtvätt.

Alla goda krafter i samhället behöver kliva fram. Föreningar, näringsliv, kyrkor och organisationer behövs alla för att Sverige och Södertälje ska bli ännu tryggare. Staten kan bidra! Stifta lagar som gör det svårare för brottsligheten att verka. Inför en Folk- och bostadsräkning för att skapa ordning och reda i folkbokföringen. Avskaffa EBO-lagen¹ och inför begränsningar i arbetskraftsinvandringslagen. Inför allmän värnplikt så att våra ungdomar får mönstra och ta ansvar för vårt land, vår frihet, vår demokrati och vårt självbestämmande.

Det finns kriminalitet i Södertälje, men Södertälje är inte en kriminell stad eller kriminell kommun. Södertälje är en vacker historisk plats, en anrik industristad och idrottsstad.

Boel Godner är kommunstyrelsens ordförande i Södertälje kommun.

¹ Regelverk för eget boende.

Vår demokrati är stabil men kan hotas

En undersökning som vi gjorde i Demokratiutredningen visade att 85 procent av medborgarna ansåg att de inte hade något inflytande över politiska beslut mellan valen. En av förklaringarna till det är att få svenskar numera är medlemmar i politiska parter där de tidigare kunde föra fram sina uppfattningar. Andelen partimedlemmar har på 20 år gått ner från 20 procent av väljarna till 2 procent.

Olle Wästberg

För snart två år sedan publicerade jag boken "Den hotade demokratin". En hel del människor reagerade förvånat. Är verkligen den svenska demokratin hotad?

Svaret är snarast nej, men en Novus-undersökning för drygt tre år sedan visar att 59 procent av svenskarna anser att demokratin försvagats.

Samtidigt har demokratin under drygt 15 år minskat över hela världen. Freedom House, en ansedd amerikansk tankesmedja, konstaterar att demokratin befinner sig i svår kris. Endast 4,5 procent av världens befolkning lever i full demokrati medan en tredjedel bor i starkt auktoritära stater, som Kina, Filippinerna, Ryssland, Turkiet, Rumänien, Bulgarien, Ungern och Polen. Vi svenskar tillhör lyckligtvis de 4,5 procent som har den starkaste demokratin.

Den internationella nedgången beror inte på ett ökat antal diktaturer eller militärkupper, utan på att demokratiskt valda personer manipulerar demokratin, att pressfriheten minskar och att minoriteternas ställning blivit mer utsatt. Det är i hög grad folkvalda regeringar som skapat auktoritära stater och Ryssland är det allra värsta exemplet.

Även i Sverige skulle det vara mycket möjligt att en stark högerpopulistisk majoritet som vill få kontroll över domstolar och medier skulle kunna åstadkomma det. Så har det varit i Polen, Ungern och hos Donald Trump i USA.

Sveriges grundlag är lättare att ändra än de flesta länders. Hos oss krävs endast en rösts majoritet i riks-

dagen och sedan, att det efter nästa val, eller efter ett extraval som statsministern själv kan besluta om, bekräftas med en enda rösts övervikt. Det rimliga vore att vi skapar samma regler som i Finland. Där måste grundlagsändringen konfirmeras med två tredjedels majoritet efter ordinarie val.

Vi ska också veta att framtidstron och känslan av samhällsgemenskap står långt lägre än tidigare. De har minskat under coronan och klimatkrisen. Internationellt sett vet vi att bristande framtidstro gynnade Donald Trump och andra högerpopulister.

Ingenting i dagens opinion tyder på att vi skulle kunna få en majoritet som underminerar demokratin. Men vi bör också vara medvetna om vilka svagheter som demokratin fått. Ett exempel är att vi har längst tid mellan valen av alla demokratier, eftersom vi har gemensam valdag för nationell och kommunal församling.

Traditionellt sett vilade det lokala styret på engagemanget hos ett stort antal förtroendevalda. Fram till den stora kommunreformen 1971 – då kommuner slogs samman – fanns upp mot 200 000 förtroendevalda. Sedan dess har Sveriges befolkning ökat med drygt tre miljoner, men antalet förtroendevalda har krympt till under 35 000. Det medför att antalet politiskt valda personer med medborgarkontakter i vardagen drastiskt har minskat.

En undersökning som vi gjorde i Demokratiutredningen visade att 85 procent av medborgarna ansåg att de inte hade något inflytande över politiska beslut mellan valen. En av förklaringarna till det är att få svenskar numera är medlemmar i politiska parter där de tidigare kunde föra

Demokrati i vårt land är inget självskrivet. Den måste skyddas och försvaras. Foto: William Perugini / Shutterstock.

fram sina uppfattningar. Andelen partimedlemmar har på 20 år gått ner från 20 procent av väljarna till 2 procent.

Dessutom är det numera ytterst få unga som går med i ungdomsförbunden, trots att de är samhällsintresserade. De flesta avstår från att betala medlemsavgift, gå på möten och besluta om dagordning och protokoll – när de i stället kan trycka ”gilla” på sociala medier.

Till detta kommer att de folkvalda är mer anonyma för väljarna än i de flesta demokratier. I valet i höstas valdes som vanligt 349 riksdagsledamöter. Av dem är endast två personligt invalda genom att ha fått drygt fem procents kryss på valsedeln. De övriga 347 ledamöterna är alltså inte personvalda.

Detta illustreras i de forskarundersökningar av statsvetare som vi redovisade i Demokratiutredningen 2015 och som visade att mycket få svenskar visste vilka individer som representerade dem i riksdagen eller kommunfullmäktige. Det har inte ändrats och Sverige har internationellt sett ett mycket litet inslag av personval. Våra folkvalda är relativt sett okända hos väljarna och det är få väljare som upplever sig ha en personlig representant. De svenska valrörelserna handlar om partierna och riksdagskandidaternas personliga bakgrund lyfts knappast fram.

Också detta kan jämföras med Finland där väljarna måste markera en kandidat på valsedeln för att rösten

ska vara giltig. Det gör både att de enskilda kandidaterna driver personlig information och att väljarna känner till de personer de ska rösta på. Ledamöterna har därför omfattande kontakt med väljarna och de har stora möjligheter att agera självständigt i den finska riksdagen.

Av naturliga skäl fanns det egentligen främst en fråga som dominerade i förra valet, nämligen regeringsfrågan. De kommunala frågorna spelade liten roll och sakfrågorna en relativt begränsad dito. Försvaret och Nato var lyckligtvis ofta återkommande. Ukraina visar hur viktigt det är. Ett angrepp mot Sverige av en icke-demokrati kräver internationell uppslutning bakom det svenska försvaret. Vi ser nu hur den odemokratiska staten Turkiet kan agera.

Även om den svenska demokratin inte är utsatt för något konkret hot idag, finns det anledning att fördjupa demokratin. Att de politiska partierna genom fler medlemmar blir bredare skulle vara bra. Viktigast är dock att genom grundlagen minska eventuella framtida risker. Det vore alltså ett skydd för demokratin att skärpa möjligheten till grundlagsändringar och att skapa grundlagsskydd för public service och domstolsväsendet.

Olle Wästberg har tidigare bl a varit riksdagsledamot (L), chefredaktör för *Expressen* samt ordförande i Demokratiutredningen.

” **Det är i hög grad folkvalda regeringar som skapat auktoritära stater.**

Den stora oredan – Moskvastaten under Putin

En envåldshärskare och hans utrikesminister. Foto: Drop of Light / Shutterstock.

*Säkerhetstjänsten, FSB, ansvarar för den terror som garanterar att det inte kan finnas något politiskt liv i Ryska federationen. Den kontrollerar övriga delar av statsapparaten, inklusive krigsmakten. Man kan definiera Ryska federationen som en säkerhetspolis som har en stat, skriver **Kristian Gerner**.*

Redaktören har beställt "en karaktäristik av den ryska regimen och statsapparaten samt dess inrikes och utrikes målsättningar." Det korta svaret är: Ryssland styrs av en diktator som vill återupprätta Stalins terrorstat och det sovjetiska imperiet. Ett utförligare svar får man genom att beskriva och analysera vilken sorts stat Ryssland är.

ETT NYTT MONGOLVÄLDE

Den viktigaste delen av den ryska statsapparaten är säkerhetstjänsten, FSB. Den

ansvarar för den terror som garanterar att det inte kan finnas något politiskt liv i Ryska federationen. Den kontrollerar övriga delar av statsapparaten, inklusive krigsmakten. Man kan definiera Ryska federationen som en säkerhetspolis som har en stat.

Vladimir Putin har berövat Ryssland begreppet politik. Han har också förbjudit användningen av ord som hör till normalt politiskt språk.

Den 14 december 2022 publicerade den ryska journalisten Michail

Epstejn i exiltidningen Novaja Gazeta en artikel med rubriken "Det finns inga andra ord kvar". Ordet krig och dess avledningar har blivit grunden för det ryska ordförrådet. Putin har fört Ryssland tillbaka till mongolväldets tid (1237–1480). Detta innebar, då det begav sig liksom idag, socialt och politiskt kaos och raserandet av alla band mellan individerna.

Man bör tillfoga att Ryssland under sin historia har genomlevt ytterligare fyra kaotiska perioder. *Smuta*,

Stora oredan 1605–1613, var ett inbördeskrig efter tsar Boris Godunovs död. Både Polen och Sverige försökte då sätta en egen furste på tronen i Moskva. Moskoviterna lyckades dock försvara större delen av territoriet och tillsätta en rysk tsar, Michail Romanov. Nästa kaosperiod var från revolutionen 1917 till bolsjevikernas seger i inbördeskriget 1920. Den tredje kaosperioden var tiden från perestrojkan och glasnost i slutet av 1980-talet till Putins maktövertagande år 2000.

Dessa exempel ur Rysslands historia må te sig långsökta för svenskar. Men det är de inte för de ryska intellektuella som är vid sina sinnens fulla bruk och är anständiga människor. Michail Epstejns påminnelse om mongolväldet är för dem självklar: "Landets hela historia de senaste hundra åren är ett nytt mongolvälde. Det nya kriget är den senaste fasen." Putin har kastat Ryssland nästan tusen år tillbaka i tiden. Epstejn ser således längre tillbaka för att finna en historisk föregångare till Putins rike än vad jag förmådde i min bok om Rysslands nya historia som jag kallat Sovjetunionens skendöd (Historiska Media).

DET RYSKA NYSPRÅKET

Den fjärde kaosperioden i Rysslands historia inleddes med den ryska invasionen av Krim och Donbass år 2014. Den cementerades i och med anfallet på Ukraina år 2022. Samtidigt med denna aggression mot en grannstat skärpte Vladimir Putin förtrycket inom landet. Allt politiskt liv upphörde. Det finns varken yttrandefrihet eller organisationsfrihet i Ryska federationen idag.

Michail Epstejn noterar i sin artikel att till skillnad från det

orwelliska nyspråket, där viktiga ord fick motsatt innebörd enligt formeln "krig är fred", berövar Putinspråket samhället vissa ord. Det är allom bekant att Putin vid krigsutbrottet den 24 februari 2022 förbjöd bruket av ordet krig, med 15 års fängelse för den som djärvt yttrar det. Epstejn påminner om avdelning XII i den ryska strafflagen om "brott mot freden och mänsklighetens säkerhet". Den säger att "förande av anfallskrig straffas med frihetsberövande på mellan tio och tjugo år". Det finns en reell grund till varför ordet "krig" inte får yttras i Ryssland.

Putins språk är lögnens, propagandans, desinformationens och hatets språk.

Epstejn nämner att ett nytt ord i det ryska skriftspråket är bokstaven z i det latinska alfabetet. Denna bokstav, som inte finns i det ryska alfabetet, målas på de ryska stridsvagnar som invaderar Ukraina, och ryska televisionen visar bilder på barn som ställdes upp i Z-formation på skolgårdarna. Detta Z är en direkt motsvarighet till den dubbelblixst som var skrivtecknet för SS i det nazityska alfabetet. Det är tecknet för hot och terror.

Andra nya ord i ryska språket är förkortningarna SVO, (speciell militäroperation) och TJVK (privat militärbolag). Epstejn nämner inte det, men hans ryska läsare vet att den sistnämnda förkortningen står för det forskningscentrum för militärteknologi med namnet "Wagner" som grundades i

S:t Petersburg hösten 2022. Det ersätter det havererade civila projektet Skolkovo utanför Moskva, som var tänkt att bli ett ryskt Silicon Valley. Den ryska säkerhetstjänsten ingrep mot Skolkovo, eftersom man inte kunde tillåta dess samarbete med amerikanska institut som Massachusetts Institute of Technology (MIT).

Utmärkande för Putins nyspråk är bruket av existerande ord som antispråk. Det är lögnens, propagandans, desinformationens och hatets språk. Som exempel nämner Epstejn Rysslands utrikesminister Lavrovs påstående "vi har inte angripit Ukraina" och patriark Kirills förkunnelse: "Ryssland har aldrig anfallit någon".

Den otäckaste språkförstöringen ser Epstejn i att de ryska krigsmålen – som alltså inte får kallas "krigsmål" – är att "denazifiera" och "avmilitarisera" Ukraina. Det är inte tomma ord som saknar betydelse. Dessa ord är "vampyrer: antispråket är inte bara falskt, det är dödligt, det livnär sig på de levandes blod".

UKRAINAS SAK ÄR EUROPAS!

Det som idag är Ukraina med Kiev och Lviv som centra lösgjordes snart från mongolväldet och kom att ingå i Polen. Städerna antog den tyska Magdeburgrätten. Ukraina blev emellertid under 1900-talet en del av det moderna mongolväldet Sovjetunionen. Landet har till skillnad från Ryssland brutit med detta hemiska arv och anknutit till rättsstatens och demokratins Europa. Ukrainas sak är vår.

Kristian Gerner är professor emeritus.

Det tyska politiska ledarskapet ifrågasätts i flera Natoländer. Foto: Frank Schwichtenberg / Wikimedia Commons.

*Ukraina har ett speciellt gott, eller snarare ont, öga till Tyskland som det land som, tillsammans med Frankrike, satte stopp för president George W. Bushs försök 2008 att få med Ukraina och Georgien i Nato. De två länderna röstade då emot det amerikanska förslaget att bevilja Ukraina och Georgien MAP-status (Membership Action Plan), som ett första steg mot medlemskap, skriver **Ann-Sofie Dahl**.*

Med beskedet en bit in i januari om att de eftertraktade Leopard 2 sent omsider godkännts i Berlin för leverans till Ukraina drogs en ljudlig suck av lättnad i väst. Det hade suttit hårt inne. Lika stor som irritationen hade varit i Ukraina inför utsikten om uteblivna stridsvagnar och hos förespråkarna för leveranser inte minst i Polen, lika belåtna lär minerna ha varit i Kreml över det som såg ut som sprickor inom Nato.

Men sällan eller aldrig har väl Nato visat en så enad front som under

det gångna året, rakt motsatt de ryska förväntningarna.

Till råga på allt är det med två nya medlemmar i väntrummet på väg in i Nato; tillika två som aldrig tidigare haft minsta tanke på att överge sin gamla allianslöshet. Längre bort från Putins krav på en ny säkerhetsordning med buffertzoner och stopp för fortsatt Natoutvidgning är det svårt att komma.

Under månaderna då Berlin tvekade och tiden gick i frågan om

Leopard-leveranserna såg det dock ut som om Putins förhoppningar om ett väst i upplösning var hotande nära att gå i uppfyllelse. Medan ryssarna utan minsta moraliska, folkrättsliga eller andra betänkligheter terrorbombade det ena civila målet efter det andra i Ukraina, funderades det i Berlin. Att godkänna leveranser av Leopard eller inte, det var frågan.

Vad blev det egentligen av Scholz omtalade *Zeitenwende*, undrade man lite varstans i väst.

Allra mest växte irritationen i Polen, som tillsammans med Storbritannien och USA alltsedan krigets inledning har varit pådrivande i stödet till Ukraina. Nu var Polen på vippen att skicka sina egna Leopard 2 till vännerna i Kiev, utan formellt godkännande från Berlin.

TSYSK LÅNGBÄNK

Det tyska stödet har inte varit fullt så imponerande som det polska, för att uttrycka det mildt. Förra försvarsministern, Christine Lambrechts, bedrövlige bidrag med 5 000 hjälmar till Ukraina blev snabbt symboliskt för den tyska politiken.

Att Lambrecht ersattes som försvarsminister av Boris Pistorius dagarna före den stora givarkonferensen i januari räddade det tyska anseendet en aning. Men något besked om Leopard 2 fick inte deltagarna på Ramsteinbasen.

Från 50 av de övriga deltagarländerna strömmade däremot erbjudandena in. Bland dem fanns 14 Challengers från Storbritannien och ett stort stödpaket på 4,3 miljarder kronor från svensk sida med bland annat Stridsfordon 90, NLAWs¹, och framöver även artillerisystemet Archer.

Danmark fixade en av de många kreativa lösningar som vi har sett i detta krig; beställningen från Frankrike på 19 Caesar artillerisystem levereras nu istället direkt till Ukraina. Därefter for danskarna på shoppingtur till Israel för att fylla på de egna lagren.

Och sent omsider kom så också beskedet om 14 Leopard 2, i en första omgång, från Tyskland, liksom klartecken till övriga länder som har den tyska stridsvagnen i sina förråd. Däribland Sverige som skänker tio Leopard 2 till Ukraina.

De tyska stridsvagnarna kom dock med ett villkor; att USA skickade ett motsvarande bidrag i form av 31 bränsleslukande M1 Abrams stridsvagnar. Med supermakten USA vid Tysklands sida minskade risken för rysk vedergällning, enligt kansler Scholz resonemang.

Det var om just detta som Olaf Scholz långbänk i stridsvagnsfrågan handlade; en klassisk tysk ovilja till allenagående som vi har sett många gånger förr, och som i förlängningen kan leda tillbaka till de nazistiska illdåd som än idag hänger som ett mycket mörkt moln över tysk politik.

Under kalla kriget höll sig Västtyskland till en slags tredje väg, *Sonderweg*, trots sitt medlemskap i Nato sedan 1955 och positionen som utsatt frontstat. Än idag lever man i tron att det var den egna avspänningspolitiken och détente, inte avskräckning och amerikansk upprustning, som fick Berlinmuren på fall.

I det ukrainska fallet handlade det om tysk oro för att en uppgradering av det västliga stödet till tung materiel, som stridsvagnar, skulle eskalera konflikten till den nivå där Moskva skulle svara med att trycka på kärnvapenknappen. Fast liknande varningar hade ju redan dessförrinnan hörts inför beslutet att skicka Patriot-missiler, utan att något hänt.

NEDRÖSTAD MAP-STATUS

Ukraina har i själva verket ett speciellt gott, eller snarare ont, öga till just Tyskland. Det var nämligen Tyskland som 2008, tillsammans med Frankrike, röstade emot George W. Bushs förslag att bevilja de båda partnerländerna MAP-status (Membership Action Plan), som ett första steg mot

Natomedlemskap. Det agerandet, som anses ha lett till den ryska invasionen av Georgien några månader senare och det första anfallet på Ukraina 2014, har man inte glömt i Kiev.

En röd linje passerades således med det senkomna beslutet om stridsvagnar, men fler kan skönjas framöver. För knappt hade beskedet om Leopardleveranserna anlänt förrän president Zelensky snickrade ihop en ny önskelista till väst. Högst på denna, förutom ammunition – som brådskar – står nu stridsflyg, framför allt amerikanska F 16, men även flyg från europeiska producenter. Från Berlin hörs ännu ett avvisande ”nein”, och från Vita Huset än så länge ett lite mindre bestämt ”no”.

Att Tyskland är Natos allra svagaste länk kan ingen betvivla.

Att Tyskland är Natos allra svagaste länk kan ingen betvivla efter det senaste årets händelser. Som professorn i Östeuropakunskap, Stefan Hedlund, har formulerat det: vi ska vara tacksamma att det var Storbritannien, och inte Tyskland, som tog den europeiska ledarrollen förra våren. Ukrainarna är det definitivt.

Ann-Sofie Dahl är docent i internationell politik och Nonresident Senior Fellow vid Atlantic Council (US). Hennes senaste bok är *”NATO. Historien om en försvarsallians i förändring”* (Lund: Historiska Media, ny och uppdaterad utgåva 2022).

¹ Next generation Light Anti-tank Weapon.

På östfronten intet nytt?

*För Ukraina är det västliga stödet med krigsmateriel avgörande. Så länge detta består och omfattar kvalificerad materiel torde Ukraina kunna stå emot förnyade ryska angrepp och till och med återta delar av det territorium som ockuperats. Beslut om stöd med krigsmateriel är en sak, men sedan ska det till utbildning, leverans och integrering av materielen i de ukrainska väpnade styrkorna innan materielen är på plats i frontlinjen, skriver **Jörgen Elfving**.*

”Om det inte är sant, så är det i alla fall bra påhittat.” Så skulle det som den ryske presidenten sade i rysk TV den 15 januari om angreppet på Ukraina kunna karaktäriseras: ”Allt utvecklas enligt försvarsministeriets och generalstabens plan. Och jag hoppas att våra soldater kommer att glädja oss med resultaten av sin stridsverksamhet mer än en gång”. Sett till rockader av högre officerare (den 11 januari ersattes general Surivikin, som lett ”den särskilda militära operationen” sedan den 8 oktober av generalstabschefen, general Gerasimov), uppgifter om ammunitionsbrist och avsaknad av framgångar på stridsfältet, är det tveksamt om allt går enligt plan. Vad Putin sade avslutningsvis torde syfta på att samhället Soledar, beläget norr om Bachmut, intagits. Detta utfördes dock med största sannolikhet av Wagnergruppen och inte av reguljära ryska styrkor. Att Soledar intagits är i skrivande stund också

den enda ryska framgången sedan staden Lysytjansk intogs i juli.

FRÅN SOMMAR TILL HÖST 2022

I maj inleddes striderna i anslutning till staden Bachmut i Donetsk oblast. Dessa var de mest intensiva under senare delen av 2022, och sett till stridernas karaktär och ömsesidiga förluster kan de jämföras med Verdun under första världskriget. Bachmut, där Wagnergruppen i första hand varit insatt, är en viktig väg- och järnvägsknutpunkt vars operativa värde kan diskuteras med hänsyn till de förluster som båda sidor tillfogats sedan striderna inleddes.

Den ryska operationens andra fas avsåg ”befriandet” av Donbass vilket ännu inte skett, men den 3 juli rapporterade försvarsministern till presidenten att Luhansk oblast hade befriats. Det var en sanning med modifikation, då strider fortfarande pågick i området.

Från sommaren blev också de västliga leveranserna av krigsmateriel mer omfattande och innehöll även kvalificerad materiel, t ex HIMARS (*High Mobility Artillery Rocket System*). Detta gjorde att de ukrainska styrkorna kunde verka mot mål på djupet, som t ex staber och ammunitionsdepåer, vilket skapade förutsättningar för kommande ukrainska motoffensiver.

VÄXLANDE MOLNIGHET

Den 21 september anbefalldes den ryske presidenten en partiell mobilisering som efter ”folk-omröstningar” följdes av att Ryssland den 30 september annekterade fyra län i östra Ukraina, vilket inte kom som en överraskning. Nu var det inte längre fråga om att befria Donbass utan att försvara och återta ryskt territorium, ett paradigmskifte. Annekteringen innebar också att folkrepublikerna Donetsk och Luhansk väpnade

Ukrainas behov av modern materiel, bl a stridsvagnar och pansarskyttefordon är stort. Foto: Bezav Mahmod / Försvarsmakten.

styrkor i december införlivades med de ryska väpnade styrkorna.

Den partiella mobiliseringen omfattande 300 000 man var kaosartad då det ryska mobiliseringssystemet i princip legat i träda sedan 2008. De inkallade kom att sakna utrustning, förläggning saknades i vissa fall, utbildningen var ofta rudimentär och det var oklart vilka som skulle kallas in. Dessutom saknade flera militärkommissariat, som svarade för inkallelserna, datorstöd för rullföring och personalredovisning.

De ukrainska motoffensiverna inleddes den 29 augusti i Charkiv oblast och senare, den 7 september, i Kherson oblast. Båda var framgångsrika och den 10 september befriades Izyum, varifrån de ryska styrkorna flytt panikartat och lämnat kvar stora mängder materiel. Izyum följdes av Kherson, som befriades den 11 oktober. Detta skedde efter

att de ryska förbanden dragits tillbaka från Dnjeprs västra strand, motiverat av svårigheterna att underhålla dem, och, till skillnad från beträffande Izyum, ägde det rum i relativt god ordning.

EFTER REGN KOM EN SKUR

Från medio oktober minskade intensiteten i striderna då regn och slask förvandlade stridsfältet till gytta. Dessutom började det att bli brist på artilleriammunition. Det var inte förvånande med tanke på de mängder som förbrukades: 10 000–50 000 artillerigranater per dag på rysk sida och 4 000–7 000 på ukrainsk dito.

Vädret verkar inte ha påverkat de ryska robot- och drönarattacker som från den 10 oktober riktats mot ukrainsk infrastruktur, främst försörjningen med el och vatten. Attackerna bedöms syfta till att göra livet outhärdligt för civilbefolkningen och tvinga Ukraina till

förhandlingar. Dessutom avser man att nöta ut Ukrainas luftförsvar samt att få till stånd en ny flyktingvåg som belastar mottagarländerna. Hur länge dessa attacker kan fortgå är oklart eftersom de beror på rysk tillgång till robotar och drönare.

Den 5 oktober angrep Ukraina för första gången mål på djupet av ryskt territorium, då flygbasen Engels och ytterligare en flygbas attackerades av modifierade sovjetiska drönare av typen Tu-141. Sedan dess har Engels också utsatts för ytterligare attacker, den 26 och 29 december. Angrepp har dessutom riktats mot bärarna av de robotar som avskjuts mot Ukraina, vilka är en del av den ryska kärnvapentriaden. Hur många bombflygplan som skadats eller slagits ut är oklart, möjligen fem Tu-95.

NYTT ELLER DET SAMMA?

Knappt hade det nya året ringts in då den ukrainska sidan besköt en

rysk förläggning i Makiveka, som enligt ryska uppgifter krävde 89 dödsoffer, enligt andra 400–600. Beskjutningen vedergälldes den 8 januari, då en ukrainsk förläggning i Kramatorsk besköts, med över 600 dödsoffer som följd enligt det ryska försvarsministeriet. Detta har dock ej kunnat bekräftas.

På det nya året intensifierades också striderna i anslutning till Soledar, norr om Bachmut, där det ryska försvarsministeriet hävdade att staden intagits den 12 januari. Att staden intagits erkändes dock först en vecka senare av Ukraina.

Den 11 januari ersattes, som nämnts, general Surovikin av generalstabschefen, general Gerasimov. Vad detta innebär återstår att se, men vissa ryska bedömare ser det som tecken på en kommande offensiv.

Från den 19 januari har förnyade ryska anfall av begränsad omfattning skett i Zaporozje oblast, som fram till dess hade varit ett

ganska lugnt frontavsnitt. Dessa synes ha varit spaningsanfall eller ha syftat till att ta terräng för att skapa ett utgångsläge inför fortsatta strider.

Hur konflikten i Ukraina utvecklas kan för närvarande svårligen bedömas.

VAD SKER HÄRNÄST?

Hur konflikten i Ukraina utvecklas kan för närvarande svårligen bedömas och båda sidor hävdar att motståndarsidan förbereder nya offensiver samtidigt som uppgifter om en ny rysk mobilisering cirkulerar. Det kunde inte uteslutas att det i anslutning till den 24 februari, årsdagen av när det ryska angreppet inleddes, söktes ett avgörande från rysk sida.

För Ukraina är det västliga stödet med krigsmateriel avgörande. Så länge detta består och omfattar kvalificerad materiel torde Ukraina kunna stå emot förnyade ryska angrepp och till och med återta delar av det territorium som ockuperats. Beslut om stöd med krigsmateriel är en sak, sedan ska det till utbildning, leverans och integrering av materielen i de ukrainska väpnade styrkorna innan materielen är på plats i frontlinjen. Tidsåtgången för detta beror på slag av materiel och varifrån den kommer. Ur ett ryskt perspektiv torde en mer omfattande motoffensiv, om än med brister i förberedelser, vara lockande innan de stridsvagnar, och annan kvalificerad materiel som utlovats från väst, gör sin debut på slagfältet.

Jörgen Elfving är överstelöjtnant och har tidigare bl a varit chef för arméns under rättelseskola.

Krigets offer. Foto: AP Photo / Emilio Morenatti / flickr.

Partikongressen, protesterna och pandemin

*När kommunistpartiets ledning sluter Kina mot omvärlden, samlar makten kring ett mindre antal personer och begränsar tillgången till information så blir det helt enkelt svårare att förstå vad som händer i landet, skriver **Björn Jerdén**.*

Att förstå den politiska utvecklingen i Folkrepubliken Kina har alltid varit förknippat med svårigheter. Detta beror inte främst på att vi har att göra med ett stort, folkrikt, komplext och – i alla fall från ett svenskt och västerländskt perspektiv – kulturellt främmande samhälle. Besvärerna stammar i stället huvudsakligen från Kinas leninistiska politiska styre.

Kommunistpartiet har medvetet utformat systemet för att minska insyn, och därigenom ansvarsutkrävande. Tillgänglig dokumentation om partiets interna beslutsprocesser och meningsbyten är knapphändig. Högt uppsatta ledare deltar sällan på presskonferenser eller gör intervjuer. Möjligheterna för lokala journalister att granska makten är kraftigt kringskurna. De utländska korrespondenter som är baserade i Kina är, givet uppdragets magnitud, få till antalet, och motarbetas dessutom systematiskt av landets myndigheter.

Det senaste halvåret har dock bjudit på fler överraskningar

än vanligt. Ett visst mått av oro infinner sig därmed; samtidigt som Kinas betydelse växer tycks vi på vissa sätt förstå landet allt sämre.

JACKPOT FÖR XI JINPING

Den första överraskningen var generalsekreterare Xi Jinpings exempellösa framgångar i att tillskansa sig inflytande under kommunistpartiets tjugonde kongress i oktober förra året.

Kommunistpartiet har medvetet utformat systemet för att minska insyn.

Under partiets nationella kongresser, som äger rum var femte år, utstakas Kinas politiska riktning. I samband med mötena utses också de mest centrala politiska ämbetena. Utnämningar inom kommunistpartiet är nära kopplade till personliga relationer.

Partifunktionärer som har arbetat under en ledare förväntas visa osviklig lojalitet till denne, och kan i gengäld föräras nya statusfyllda uppdrag om ens välgörare stiger i graderna. Maktfördelningen inom partiet baseras till stor del på hur väl olika ledare och grupperingar lyckas placera ”sina” kandidater på viktiga poster.

Inför kongressen hade de flesta väntat sig att Xi ytterligare skulle öka sin kontroll över politbyrå och dess ständiga utskott, partiets högsta ledning. Merparten experter räknade dock med att konkurrenter till Xi, framför allt den så kallade ungdomsförbundsfalangen som förknippas med den tidigare generalsekreteraren Hu Jintao och nuvarande premiärminister Li Keqiang, skulle lyckas behålla viktiga poster.

Tillkännagivandet av politbyråns uppsättning slog därför ner som en bomb: falangens samtliga representanter var bortplockade utan att ersättas av nya. En prognostävling som organiserades av tankesmedjan MacroPolo

Xi Jinpings inflytande har ökat som ett resultat av kommunistpartiets tjugonde kongress 2022. Foto: SPhotograph / Shutterstock.

vid Chicagouniversitet visar hur oväntat utfallet var: inte en enda av över tusen deltagare prickade in samtliga sju ledamöter av politbyråns ständiga utskott.

UTMANING FÖR LEDNINGEN

Den andra överraskningen var de protester mot Kinas pandemipolitik som plötsligt uppstod i slutet av november, en dryg månad efter partikongressen. Det mest uppseendeväckande var protesternas spridning runtom i landet, och hur många olika grupper i samhället som deltog. Även om det saknades ett ledarskap som organiserade och samordnade protesterna så kan de betecknas som en sammanhållen landsomfattande rörelse. Något liknande har inte skett i Kina sedan 1989.

Missnöjet mot Kinas hårda pandemirestriktioner var inte förvånande. Att folk gav sig ut på gatorna för att uttrycka sitt ogillande var inte heller nytt. Men knappt någon verkar ha förväntat sig den snabba uppkomsten av en samlad protesterörelse med udden, om än i vissa fall outtalat, riktad mot centralledningens politik.

Protesterna innehöll oförblommerad kritik mot landets högsta ledning, något som i Kina är förknippat med betydande personliga risker. På Shanghais gator hördes till exempel ropen "Ner med kommunistpartiet!" och "Ner med Xi Jinping!". Det är oklart hur stor andel av demonstranterna som delade dessa åsikter. Ändock, få kineser kan ha undgått att Xi inte bara sanktionerat utan också satt sin personliga stämpel under de hårda pandemirestriktionerna. Kritik mot restriktionerna innebar därmed indirekt ett ifrågasättande av Xis politik.

EN HELOMVÄNDNING

Den tredje överraskningen var den hastiga nedmonteringen av merparten av Kinas omfattande restriktioner för att stävja spridningen av covid-19.

De flesta hade förväntat sig att kinesiska myndigheter förr eller senare skulle tvingas överge sin nolltolerans mot pandemin. Mer smittsamma mutationer av viruset fick fäste i landet under början av 2022, och restriktionerna visade sig snabbt vara otillräckliga för att förhindra en snabb smittspridning.

Väldigt få hade dock sett framför sig en så hastig omsvängning. Det kanske främsta argumentet var att en sådan skulle kunna skada Xis legitimitet, inte minst i ljuset av protesterna. Vore inte ett snabbt avsteg från politiken ett erkännande av att Xi hade haft fel? Skulle det inte kunna ge kinesiska medborgare råg i ryggen att vädra sitt missnöje med andra delar av partiets politik? Dock kastades pandemipolitiken, som ledningen sedan 2020 framhållit som bevis för den kinesiska socialismens överlägsenhet, mer eller mindre överbord. De direkta orsakerna till kursändringen debatteras fortfarande bland experter. Eventuella följder för förhållandet mellan stat och samhälle återstår att se.

NÅGRA LÄRDOMAR

De flesta som livnär sig på att analysera Kina, undertecknad inräknad, misslyckades med att förutse samtliga av de skeenden som beskrivs ovan. Har Kinavetare blivit sämre på att förstå landets politiska utveckling? Även om en degeneration av vår kollektiva analysförmåga inte kan uteslutas,

så är min gissning att orsakerna främst står att finna i Kinas egen utveckling. När kommunistpartiets ledning sluter Kina mot omvärlden, samlar makten kring ett mindre antal personer och begränsar tillgången till information så blir det helt enkelt svårare att förstå vad som händer i landet.

De förvånande händelserna rör maktkampen i kommunistpartiets högsta ledning, landets inrikespolitiska riktning, och samhällets förmåga att mobilisera missnöje mot styret. Det senaste året har dock inte bjudit på några motsvarande överraskningar gällande en annan central fråga: Kinas säkerhetspolitiska agerande. Pekings ihärdiga vägran att kritisera Rysslands invasion av Ukraina torde förundra få som har följt kinesisk utrikespolitik över tid. Detsamma gäller den kraftiga reaktionen på besöket i Taiwan av den förra talmannen i USA:s representanthus, Nancy Pelosi.

Likväl, om vi blev tagna på sängen gällande partikongressen, protesterna och pandemin så finns det också skäl att misstänka brister i vår förståelse av Kinas säkerhetspolitiska utveckling. Beslutsfattare bör ta höjd för ökad osäkerhet även inom denna domän.

Björn Jerdén är chef för Nationellt kunskapscentrum om Kina vid Utrikespolitiska institutet.

*Restriktionerna i samband med Covid-19 väckte folkligt motstånd.
Foto: HUI YT / Shutterstock.*

Militära lärdomar från Ukraina

De ukrainska förbandens förmåga och uthållighet imponerar. Foto: rospoint / Shutterstock.

Att stärka civil och militär försvarsförmåga parallellt borde, mot bakgrund av de lärdomar vi kan dra från krigets Ukraina, ha mycket hög prioritet, skriver Tommy Jeppsson.

Det ryska angreppskriget mot Ukraina har pågått i drygt ett år. Militära staber och tankesmedjor arbetar fortlöpande med sin analys av kriget och flertalet lärdomar är av nygammal karaktär.

TIDEN OCH POLITIKEN

Ett krig med omfattande stridshandlingar som drabbar allt och alla i samhället är åter en realitet i Europa. Det är en utgångspunkt för vår egen planering. Allt önsketänkande om att ”det kan inte hända här” har motsagts av den senaste försvarsberedningen, liksom av den förra och den nuvarande regeringen. De har varit

tydliga med att det är precis vad som kan hända.

Den historiska erfarenheten visar på tendensen att existentiella krig blir långvariga. Försvarsberedningen gjorde antagandet att en konfliktperiod skulle vara i tre månader, varav endast en del av denna tid omfattade krigshandlingar, detta som planeringsram för våra totalförsvarsmyndigheter. Det finns anledning att revidera den tidshorisonten, då kriget i Ukraina ser ut att, i likhet med tidigare krig för nationell överlevnad, bli långvarigt.

Krig präglas av dynamik, en viljornas och idéernas kamp syftande

till att erhålla ett övertag över motståndaren. Under ett krig är statsledningen navet i upprätthållandet av nationell kampvilja och moral hos människorna. Statsmannaskapets praktiska tillämpning har i Ukraina fått ett tydligt ansikte genom president Volodymyr Zelenskyj.

KOMPETENS ÄR PLATTFORMEN

I krigets inledningsskede misslyckades ryska special- och luftlandsättningsförband med att ta Kiev. Ukrainska styrkor var beredda, och utgången visar tydligt vikten av att vara i förhandsläge.

De från norr och väst avancerande ryska kolonnerna, med Kiev som mål, misslyckades. De utsattes successivt för eldöverfall och anfall från ukrainska förband, vilka skickligt utnyttjade terrängen och med stöd av artilleri och granatkastare uttömde den ryska anfallskraften.

Ett försök av en rysk bataljon att forcera Siverskyifloden resulterade i mycket höga personella och materiella förluster orsakade av ukrainsk artillerield.

Dessa tre exempel visar på de ukrainska förbandens professionalitet, operativt, taktiskt och stridstekniskt. Framgångarna bygger på en väl fungerande under- rättelsetjänst och ytövervakning, noggrann rekognosering före insats, kreativitet och situations- anpassning samt analyser som efter insatserna snabbt sprids inom organisationen och tas tillvara vid efterföljande stridsinsatser.

För att nå den nivån krävs hög motivation, vilket erfarenhetsmässigt är lättare att upprätthålla hos den som för en existentiell försvarskamp jämfört med angriparen, vars soldater i det aktuella fallet har haft en lättbegriplig brist på motivation. Också när det gäller att kunna genomföra en bra soldatutbildning ger den högre motivationen en fördel för Ukraina, som ökar ytterligare när man väger in traditionen med omfattande pennalism i den ryska soldatutbildningen.

Det ukrainska ledarskapet har, efter vad som kan bedömas, kunnat utövas utifrån ett synsätt, där chefer på alla nivåer, utifrån en fastlagd målbild, har betydande frihet när det gäller att lösa uppgiften. Det har visat sig överlägset den ryska ledningskulturen, som bygger på en kommandostyrning, vilken hämmar initiativkraften och har lett till att högre chefer tvingats

leda stridsnära, något som i sin tur gett stora förluster bland högre ryska officerare.

NUMERÄR OCH MÄNGD

Det faktum att soldater såras, stupar, eller helt enkelt behöver återhämta sig mellan stridsinsatserna, kräver volym i antal soldater liksom reserver. Frågan infinner sig om vårt mål att uppnå en personalstyrka på cirka 100 000 i Försvarsmakten kommer att vara tillräcklig.

Det handlar också om materiell förbrukning. Kriget i Ukraina visar på behovet av stora lager av ammunition och reservmateriel för att svara upp mot åtgången. Skadefallet indikerar behovet av en sjukvårdsorganisation med en militär och civil kapacitet som vida överstiger den vi har idag. Likaså är behovet av lager med sjukvårdsmateriel, drivmedel och livsmedel uppenbart. Det gäller således nödvändigheten av en robust logistikorganisation, en försvarsindustri samt företag som snabbt kan ställa om sin verksamhet till krigsproduktion.

VIKTIGA KAPACITETER

Kvalificerade underrättelsesystem, som satelliter och drönare med lång räckvidd, gör dolda förflyttningar i större förband svåra och påverkar möjligheterna till överraskning. I kriget i Ukraina har en omfattande användning av drönare på taktisk och stridsteknisk nivå gjort dem till nyckelförmågor för underrättelse- liksom bekämpningsuppgifter.

Stor förstörelsekapacitet uppnås genom att använda vapensystem med hög precision. Ett exempel är HIMARS (*High Mobility Artillery Rocket System*) med en räckvidd på 48 mil. Likaså är landbaserade precisionssystem effektiva mot ytstridsfartyg, vilket sänkningen av kryssaren Moskva visar.

Behovet av ett effektivt luftförsvar kan knappast överskattas som ett skydd för insatser på marken och till sjöss, liksom för att bekämpa motståndarens stridsflyg och missiler. Luftförsvarets förmåga är inte minst avgörande för att samhället ska kunna fungera i en krigssituation.

CIVILT-MILITÄRT

Helt kort kan också nämnas två civil-militärt överlappande förmågor, som har stor påverkan på utgången av krigföringen. Den ena förmågan gäller ett effektivt försvar mot cyberangrepp och samtidigt till offensiva insatser. Sverige har här goda möjligheter att ligga i framkant med tanke på vår teknikkompetens och innovationsförmåga.

Den andra förmågan är kapaciteten för informationskrigföring. Här kan vi se hur den ukrainska ambitionen att i huvudsak ge korrekt sakinformation visat sin överlägsenhet gentemot de lögnfabriker som agerar på rysk sida.

Förutsättningen för ett uthålligt och framgångsrikt militärt försvar är att samhället fungerar. Soldaten måste veta att staten gör sitt yttersta för att skydda familj, släkt och vänner till liv, hälsa och egendom samt att det finns resurser för detta.

Ett förberett, övat och uthålligt civilt försvar är avgörande för motståndsförmågan. I detta är frivilliga krafter viktiga. I Sverige har vi fördelen av att det finns arton frivilliga försvarsorganisationer med bred kompetens, både civilt och militärt. Att stärka civil och militär försvarsförmåga parallellt borde, mot bakgrund av de lärdomar vi kan dra från krigets Ukraina, ha mycket hög prioritet.

Tommy Jeppsson är chefredaktör för *Vårt Försvar*.

Att undvika spegeltänkande

Vi betraktar alltid världen genom våra egna ögon. De är de enda vi har. Men när vi gör det utgår vi ofta från att andra ska agera som vi gör, något som kallas spegeltänkande. Foto: Victor Freitas.

*Det finns inget enkelt sätt att undvika spegeltänkande. På det personliga planet leder ökad erfarenhet till ett bredare register i tolkningen, och risken för förvrängningar minskar. På den organisatoriska nivån är det viktigt att sträva efter grupsammansättningar som premierar kritiskt tänkande, skriver **David Bergman**.*

Föreställ er en liten flicka som sitter med en mjukglass vid lekplatsen en solig sommardag. Bredvid sitter familjens labrador och tittar trånande medan hon långsamt slickar på glassen, för att njuta fullt ut i värmen. Inledningsvis står hon emot hundens bedjande blickar, men till slut ger hon efter och sträcker fram glassen till hunden i tron att vovven kommer ta sig an den lika försiktigt. Vad tror ni händer?

ANDRA BORDE VARA SOM JAG
Anledningen till den lilla flickan kommer att förlora hela eller stora delar av sin glass är att hon använder sig av spegeltänkande,

d v s uppfattningen att motparten ska agera som hon själv. Fenomenet uppstår när en person eller en grupp betraktas genom en lins som består av observatörens eller analytikerns egen miljö och egna erfarenheter. Enklare uttryckt förväntar man sig att någon annan ska agera som man själv hade gjort.

Att fenomenet uppstår är naturligt. Vi är trots allt produkten av våra egna förutsättningar och vår egen unika uppsättning av utbildning och erfarenheter. Det går inte att betrakta världen på annat sätt och genom andra ögon än våra egna. De är de enda vi har. Problemen uppstår när detta påverkar vårt sätt

att uppfatta situationer eller fatta beslut.

FÖRSTÅ DET OKÄNDA

Spegeltänkande är ett vanligt begrepp inom underrättelsetjänsten, där en analytiker kan göra grova missbedömningar om personen försöker att tolka information inom en ram som den inte är avsedd för. När vi konfronteras med en situation som vi inte förstår är det lockande, ibland oundvikligt, att försöka förstå den utifrån vad som är bekant.

Ett spegeltänkande kan få stora konsekvenser. Det leder inte bara till att man förvränger världs-

bilden, utan också till att man undervärderar fakta eller inte alls begrundar möjligheten att andra aktivt kan vilja oss ont, eller utnyttja vår passivitet för att nå sina målsättningar. Att vilja gott och att tillskriva andra välvilja i deras handlingar fungerar bara så länge antagandet stämmer. Vid de tillfällen då det inte stämmer riskerar man att motparten ser vår godhet som svaghet och utnyttjar den för att nå sina mål.

Ett av de kanske tydligaste exemplen på spegeltänkande är angreppet på Pearl Harbor där många beslut fattades på grund av spegeltänkande. Det fanns (som så ofta) tydliga indikatorer på vad som var på väg att hända. Men det tycktes obegripligt att Japan skulle gå i krig med ett land vars resurser var överlägsna de egna, något som nästan garanterade nederlag. De amerikanska analytikerna kunde

helt enkelt inte förstå varför någon skulle vilja angripa dem, och missade därför att deras motpart kunde ha en annan uppfattning om läget och andra strategiska målsättningar som påverkade deras beslutsfattande. Ett liknande exempel är Yom Kippur-kriget där underrättelsetjänsten Aman på grund av grupptänkande missade förvarningen. En av rekommendationerna från den efterföljande Agranat-kommisionen var just att institutionen behövde metoder för att undvika spegeltänkande i framtiden.

VIKTEN ATT ARGUMENTERA EMOT

Det finns inget enkelt sätt att undvika spegeltänkande. På det personliga planet leder ökad erfarenhet till ett bredare register i tolkningen, och risken för förvrängningar minskar. På den organisatoriska nivån är det viktigt

att sträva efter gruppsammansättningar som premierar kritiskt tänkande. Man bör omge sig med människor som utmanar de egna antagandena och låta någon medarbetare spela vad som ibland nämns "djävulens advokat" eller "den tionde mannen". Oaktat vad vi kallar det är det sammansättningsvis inte konstigare än att skapa en kultur där chefer vågar omge sig med välutbildade underställda och där dessa inte bara uppmuntras, utan uttryckligen förväntas, att argumentera emot.

I det omvärldsläge som råder är det avgörande att vara vaksam gentemot sina egna antaganden och hur vi tolkar skeenden i omvärlden. Men det gäller också att på alla sätt befrämja en kultur där sådana beteenden systematiseras.

David Bergman är major och fil dr i psykologi.

Vi tror att motparten önskar se en diplomatisk och fredlig lösning eftersom vi själva vill det. Spegeltänkande är ofta ett stort hinder för att förstå andra. Vi inser inte hur en motpart tänker på grund av att vi använder vår egen logiska ram och inte förmår föreställa oss hur den andre resonerar utifrån sin position. Foto: Presidential Executive Office of Russia www.kremlin.ru.

Ett välbehövligt tillnyktrande

Över ett år har gått sedan Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina. Det har varit ett mörkt år, präglad av grymhet och brutalitet och som fått följdverkningar världen över. I Sverige är krigets politiska effekter omfattande och välkända. En mindre tydlig sidoeffekt återfinns emellertid i det offentliga samtalet, där ett sent men välbehövligt tillnyktrande ägt rum.

Tidigare tycks diskussionen om säkerhet och försvar ha präglats av en outtalad regel: varje säkerhetspolitisk analys skulle följas upp av ett antimilitaristiskt perspektiv. Om säkerhetspolitisk expert X bjudits in för att teckna det försämrade säkerhetsläget gavs fredsrelse-representant Y möjlighet att diskutera behovet av nedrustning. Perspektiven behandlades mer eller mindre som likvärdiga – fram till den 24 februari 2022. Datumet markerar inte bara krigsutbrottet, utan också ett skifte i vår verklighetsbeskrivning.

Under årets Rikskonferens, arrangerad i regi av Folk och Försvar, rådde för första gången total enighet om omständigheterna: Ryssland allena bär ansvaret för kriget, Ukraina måste vinna militärt, det är Sveriges och västs skyldighet att bidra till att så sker. Kontrasten

är stark mot tidigare år, då röster återkommande bjudits in för att, får man förmoda, nansera tonen. Främst företrädare för fredsrelsen, om än i minoritet, har fått dela med sig av alternativa verklighetsskildringar. I samband med Rikskonferensen 2015, nästan ett år efter att Ryssland påbörjat sin invasion av Ukraina och olagligt annekterat Krim, publicerade exempelvis den dåvarande ordföranden för Svenska Freds, Anna Ek, ett inlägg på Folk och Försvars hemsida:

”Det är fullt förståeligt att många känner sig oroade över utvecklingen i närområdet [...] Men har det något med svensk försvarsplanering att göra? Det är värt att påminna om att Sverige aldrig var en del av Sovjetunionen. Det är mot dessa områden Ryssland agerat, tidigare i Kaukasus och mot Georgien 2008. Det är konflikter som legat latenta sedan kalla kriget tog slut, och misslyckandet från omvärlden att lösa dem har bidragit till eskaleringen.”

Att omvärlden, implicit väst och Ukraina självt, ”bidragit till eskaleringen” och därmed var medskyldigt till rysk aggression var tidigare ett vanligt argument i debatten. Också på årets Rikskonferens fanns representanter från fredssektorn närvarande, men invändningarna till vad som sades på scen begränsades främst till frågor om hur upprustningen skulle finansieras.

Den nya samstämmigheten är välkommen. Det krävdes förvisso ett grymt krig för att uppnå enighet i verklighetsbeskrivningen, men att det inte längre är gångbart att ägna sig åt intellektuella övningar om vem som egentligen bär skulden till rysk bestialitet är i grunden positivt.

Ukrainas motstånd visar hur viktig försvarsvilja är – och viljan att försvara bygger på att vi är överens om vad som sker. Diskussion om *hur* vi bäst försvarar oss är viktig, men för att denna ska vara möjlig krävs att vi är eniga om att en spade är en spade.

Katarina Tracz är chef för tankesmedjan Frivärld.

Författare till Vårt Försvars krönika väljer själva sitt ämne och ansvarar för innehållet.

Foto: Tomas Nihlén.

Stöd AFF - Bli medlem nu!

För 300 kronor/år får du fyra nummer av
Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter
(t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-).

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885 eller Swish 1234656641.

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

**Mer information finns
på föreningens hemsida**

www.aff.a.se

aff

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

Allmänna Försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Foto: HeungSoon / Pixabay.

Sverige är värt att försvara

